

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Filozofická fakulta

Bakalářská práce

*Soudnictví, advokacie a notářství ve Strakoncích
1850-1938*

Anna Podhorská

Vedoucí práce: PhDr. et Paedr. Jiří Dvořák, Ph. D.

České Budějovice 2008

Anna Podhorská

*Soudnictví, advokacie a notářství ve Strakonicích
1850-1938*

Anotace

Předkládaná práce na téma *Soudnictví, advokacie a notářství ve Strakonicích 1850-1938* pojednává o vývoji právních norem a státní správy v době vzniku soustavy okresních soudů až do konce období první republiky. Zmíněná časová etapa byla vybrána záměrně na základě dochovaných archivních materiálů, jenž byly potřebné k vypracování daného tématu.

Práce se konkrétně věnuje popisu pracovní náplně jednotlivých právnických profesí, osobnímu životu jejich představitelů činných ve Strakonicích a konečně jejich úloze ve společnosti. Zástupci právního stavu hráli významnou roli nejen v politickém, ale i v kulturním a veřejném životě města. Velmi často působili zároveň v městské samosprávě, v některém kulturním spolku a samozřejmě vykonávali své povolání. Tak zvaná venkovská praxe provozovaná na malém městě, kterým Strakonice ve sledované době nepochybně byly, sice nenabízela žádné velké a převratné případy, přesto však nebyla nezajímavá. Spektrum soudních rozhodnutí, advokátní a notářská agenda poskytují náhled na chování a jednání lidí dané doby.

Smyslem práce je přiblížit právní dějiny regionu, ze kterého pocházím.

Anna Podhorská

*Judiciary, Advocacy and Notary in Strakonice
1850-1938*

Annotation

Supposed work on the theme *Judiciary, Advocacy and Notary in Strakonice 1850-1938* deal with development of legal rules and state administration since the days of birth of district courts' system until period of end of the first republic. Forementioned time period was selected intentionally on the basis of extant archive materials, which were necessary for elaboration of the subject.

Concretely the work applies itself to description of workload of juridical profession, personal life of their representatives operating in Strakonice and eventually to their function in community. Law and order deputies played a important role not only in political but also in cultural and public life. Very often they acted in municipal government, in some cultural club and of course they performed their professions at the same time. So called provincial practice run at small town did not offer big or revolutionary cases, still it was interesting. Spectrum of adjudications and legal and notarial agenda provide insight to people's manners and behaviour in a given period.

Purpose of the work is to bring closer juridical history of the region I come from.

Prohlášení:

Prohlašuji, že bakalářskou práci na téma *Soudnictví, advokacie a notářství ve Strakonících (1850-1938)* jsem vypracovala samostatně a pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v závěrečném seznamu.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích 20. 4. 2008

.....

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem, kteří se mnou ochotně spolupracovali a odpovídali na mé nesčetné otázky. Jmenovitě bych chtěla poděkovat vedoucímu své práce PhDr. et Paedr. Jiřímu Dvořákovi, Ph. D. za odborné vedení a směřování práce.

Dále bych ráda poděkovala PhDr., JUDr. Stanislavu Balíkovi za zapůjčení cenných materiálů i za poskytnuté rady.

Můj dík patří rovněž pracovníkům Státního okresního archivu ve Strakoniciích za jejich ochotu a pomoc při hledání potřebných pramenů.

V neposlední řadě pak děkuji všem svým korektorům, kteří s velkou dávkou trpělivosti a shovívavosti práci četli, a samozřejmě také rodině, bez níž by tato práce vůbec nemohla vzniknout.

OBSAH

1. Úvod	7
2. Nástin vývoje státní správy	9
3. Město Strakonice.....	13
3.1. Strakonice do roku 1850	13
3.2. Strakonice v letech 1850-1938	15
4. Soudnictví	18
4.1. Soudci	18
4.2. Soudnictví v letech 1850-1918	19
4.2.1. Soustava řádných soudů.....	21
4.2.2. Soudy mimořádné	22
4.2.3. Státní zastupitelství	22
4.3. Soudnictví v Československu v letech 1918-1938	23
4.3.1. Řádné soudy.....	24
4.3.2. Mimořádné soudy	26
4.3.3. Ministerstvo spravedlnosti	27
4.4. Soudnictví ve Strakonících	28
4.4.1. Obsazení okresního soudu ve Strakonících po roce 1918	30
5. Advokacie	31
5.1. Advokáti.....	31
5.2. Advokacie v letech 1850-1918	34
5.3. Advokacie v českých zemích v letech 1918-1938.....	37
5.4. Advokacie ve Strakonících	39
6. Notářství	46
6.1. Notáři	46
6.2. Notářství v letech 1850-1918.....	48
6.3. Československé notářství (1918-1938).....	52
6.4. Notářství ve Strakonících.....	53
6.4.1. Období 1850-1918	54
6.4.2. Období první republiky (1918-1938).....	54
7. Závěr.....	55
Seznam pramenů a literatury	56
Seznam příloh.....	59
Přílohy	60

1. Úvod

Výběr tématu mé bakalářské práce ovlivnila nejen touha nahlédnout do regionálních dějin okresu, ze kterého pocházím, ale také skutečnost, že právní historie jednotlivých regionů je dosud jen velmi útržkovitě zpracována.

Místní dějiny nejsou totiž pouhým odrazem obecných událostí. Regionální dění je třeba chápat jako nerozlučnou součást dění národního i světového. Mylná představa o prioritě obecně historického poznání a o méněcennosti regionálního bádání musela padnout v době, kdy se dospělo k závěru, že regionální není bez obecného a obecné není bez regionálního. Pocit, že bych mohla objevit byť i jen dílčí informaci, která může pomoci odhalit nějakou konkrétní událost, je potěšením a také povzbuzením k dalšímu bádání.

Svou práci jsem rozdělila do pěti kapitol – více či méně obsáhlých, podle toho, co se mi o daném tématu podařilo zjistit. Právní historii, přestože jsem si vybrala historii malého regionu, nelze popisovat bez politických, hospodářských, sociálních a kulturních souvislostí. Abych přiblížila politický systém dané doby, zařadila jsem jako první kapitolu Nástin vývoje státní správy, která by měla usnadnit orientaci v názvech a hierarchii různých institucí. Informace jsem čerpala převážně z knihy autorů Zdeňka Hledíkové, Jan Janák, Jan Dobeš, *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*, Praha 2007.

Jelikož jsem se rozhodla věnovat se regionu, považovala jsem za nutné přiblížit i dějiny Strakonice. Stalo se tak ve druhé kapitole, která nese název Dějiny města Strakonice.

Kapitola Soudnictví má porovnat situaci v regionu v letech 1850-1918 s obdobím První republiky. Zaměřila jsem se na činnost okresního soudu, již popisuje zejména stejnojmenný fond nacházející se v místním archivu (*Státní okresní archiv Strakonice, Okresní soud Strakonice 1850-1950*). Bohužel personální obsazení postů při okresním soudě ve Strakonících je popsáno velmi útržkovitě, neboť materiály se prakticky nedochovaly. Významnou pomůckou pro zjištění jmen lidí činných ve zkoumaném odvětví se mi stal tzv. *Batovcův almanach*, Praha 1930 a *Konkrétní status personálu soudů a státních zastupitelstev v obvodu vrchního soudu v Praze I-II*, Praha 1930.

Čtvrtá kapitola nesoucí název Advokacie je nejobsáhlejší z celé práce, protože se mi podařilo získat materiály o rodině významných stranických advokátů (*Státní okresní archiv Strakonice, Rodinný archiv Fikarů 1822-1923*).

Poslední část své práce jsem věnovala Notářství. Zde se bohužel nejvýrazněji projevila torzovitost dochovaných pramenů. Vycházela jsem proto z knih – Jiří Brázda a kol., *Notářství, jeho vývoj, organizace a pravomoc*, Praha 1976 a Ilona Schelleová, *Organizace a činnost notářství*, Brno 1993.

Zvolila jsem srovnávací metodu, jelikož jsem chtěla poukázat na vývoj justice a na případné odlišnosti jak v obecných, tak v regionálních dějinách. Proto jsem také rozdělila jednotlivé kapitoly na obecnou část, kde je zvlášť popsána doba Rakouska-Uherska a zvlášť období první republiky, a na část, jež se věnuje vývoji soudnictví, advokacie a notářství přímo ve Strakonicích.

Mým cílem bylo ověřit, zda je vývoj regionálních právních dějin ve Strakonicích srovnatelný s podobou stejně velkých měst své doby. Také mě zajímalo postavení soudců, advokátů a notářů ve společnosti – zda a jakým způsobem mohli zasahovat do dění v regionu, popřípadě snad dokonce neovlivňovali i celozemské dějiny. Svou práci bych přirovnala k sondě do života a činnosti vykonavatelů justice ve Strakonicích v období let 1850-1938.

2. Nástin vývoje státní správy

Vládou Marie Terezie (1740-1780) začal proces vedoucí k postátnění zemské i krajské správy. Cílem řady opatření, prováděných poté i jejím synem císařem Josefem II. (1780-1790), bylo získání státního dozoru nad celou veřejnou správou. V této době existovalo v Čechách 16 krajů a Praha, na Moravě a ve Slezsku 8 krajů, celkem tedy 24 krajů a Praha.¹

Mezi změny podníčené revolučním rokem 1848 patřilo zrušení poddanství a následná reforma starého správního systému, který byl do té doby založen na výkonu veřejné správy v první instanci patrimoniálními (vrchnostenskými) úřady nebo magistráty.² Vyšším článkem tehdejší správy byla krajská hejtmanství. Proces postátnění správy byl dovršen nahrazením patrimoniální správy důsledně správou státní (zeměpanskou).

V platnost vstoupila nová organizace postátněné veřejné správy 1. ledna 1850. Právním podkladem bylo císařské nařízení č. 295/1849 ř. z., o nové organizaci správy z 26. června 1849, na jehož základě bylo stanoveno, že v čele jednotlivých korunních zemí stáli místodržitelé a země se dělily na kraje, v jejichž čele stáli krajští prezidenti. Kraje se dále členily na nejnižší správní jednotky, kterými se staly tzv. politické okresy v čele s okresními hejtmany.³

Až v souvislosti s realizací této správní organizace se plně uplatnilo oddělení soudnictví od státní správy. Okresních hejtmanství⁴, nejnižších složek státní zeměpanské správy, bylo v Čechách zavedeno 80 (včetně Prahy), na Moravě 25 a ve Slezsku 7.⁵

Hlavní pracovní náplň okresních úřadů se skládala především z politické agendy dříve vykonávané patrimoniálními úřady a zčásti někdejšími krajskými úřady. Právo-moc okresního hejtmana⁶ byla vymezena poměrně široce a vztahovala se na uspokojování veřejných zájmů a na výkon politických záležitostí. Mezi jednotlivé taxami stanovené povinnosti patřila také evidence obyvatelstva, zjišťování

¹ Zdeňka Hledíková, Jan Janák, Jan Dobeš, *Dějiny*, s. 161-162.

² Tamtéž, s. 164.

³ Tamtéž, s. 277.

⁴ V letech 1850-1855 se pro okresní hejtmanství používalo též označení podkrajský úřad.

⁵ Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005, I, Praha 2005, s. 9.

⁶ Marie Macková, *Okresní hejtmán aneb o postavení vládního úředníka v regionu na přelomu 19. a 20. století*, in: Ústřední moc a regionální samospráva, Brno 1994, s. 357-360.

a soustředování statistických dat a dohled nad rodnými, oddacími a úmrtními matrikami.

Dalším znakem zrušení patrimoniální správy bylo přebudování dřívějších krajských úřadů, které v první polovině 19. století představovaly první instanci státní správy, na nově vytvořené krajské vlády.⁷ Tyto vlády převzaly podle císařského nařízení č. 352/1849 ř. z. ze dne 9. srpna 1849 pro Čechy a císařského nařízení č. 355/1849 ř. z. z téhož dne pro Moravu a Slezsko funkce bývalých gubernií.⁸

Počet krajských vlád, které stály v čele jednotlivých krajů, byl v Čechách redukován na 7 a Prahu (nebyla součástí Pražského kraje), na Moravě na 2 a ve Slezsku na 1. Avšak svým významem a rozsahem převyšovaly zemská místodržitelství. Jedním z cílů správní reformy v roce 1855 bylo změnit tento stav, a tak byly krajské vlády znovu nahrazeny krajskými úřady, které spadaly pod pravomoc místodržitelů. Do čela krajského úřadu pak císař jmenoval krajského představeného.

Poté, co nastoupil Alexander Bach⁹ do své funkce ministra vnitra, došlo k opětovnému posilování centralizačních snah ve veřejné správě, a tím i k likvidaci samosprávných tendencí ve správní organizaci. Rovněž byl sloučen výkon soudnictví se správou - u soudů první instance. To znamená, že okresní soudy byly opět spojeny s okresními úřady, a to v tzv. smíšené okresní úřady, v jejichž čele stanuli okresní představení. Smíšené okresní úřady působily jak v soudních záležitostech, tak v berních a pokladních záležitostech. Došlo i k rozšíření počtu těchto úřadů - v Čechách na 208, na Moravě na 77 a ve Slezsku na 23. Tato nová organizace vstoupila v platnost roku 1855.¹⁰

Účel krajských úřadů spočíval hlavně v dozorové činnosti, protože v rámci instančního postupu byly v první instanci nahrazeny smíšenými okresními úřady a v druhé instanci pak zemským místodržitelstvím. I značně slabé pravomoci zapříčinily v roce 1860 na Moravě jejich zrušení. Tentýž postup se opakoval v Čechách o dva roky

⁷ Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005, I, Praha 2005, s. 10.

⁸ Došlo i na úpravu instančního postupu v politické správě (1. instancí se staly okresní hejtmanství, 2. instancí krajské vlády a 3. instancí pak ministerstvo vnitra).

⁹ Alexander Bach se narodil 4. ledna 1813 a poté, co vystudoval práva, byl vysoce uznávaným vídeňským advokátem. Z obhájce revoluce v roce 1848 se stal stoupencem centralistických reforem. V letech 1848-1849 působil ve funkci ministra spravedlnosti a od 26. července 1849 byl činný jako ministr vnitra (na tomto postu setrval až do 28. července 1859). Od roku 1852 byl rovněž nejmocnějším mužem ve vládě a o dva roky později obdržel za své zásluhy baronský titul. Po porážce Rakouska ve válce s Itálií (1859) byl z úřadu propuštěn. Až do roku 1865 působil jako rakouský vyslanec ve Vatikánu.

¹⁰ Zdeňka Hledíková, Jan Janák, Jan Dobeš, *Dějiny*, s. 275.

později. Agendu krajských úřadů poté z části přebraly okresní úřady a z části zemské místodržitelství.

Teprve na základě prosincové ústavy z 21. prosince 1867 došlo k definitivnímu oddělení soudní správy od výkonu správy politické. Zákon č. 44/1868 ř. z. zavedl trojinstančnost státních správ. Tenhle zákon nahradil v první instanci smíšené okresní úřady okresními hejtmanstvími, která spravovala tzv. politické okresy (správní obvody, jež jim podléhaly). V Čechách bylo zřízeno 89 okresů, na Moravě 30 a ve Slezsku 7 okresů. S růstem počtu obyvatel se měnil i počet okresů, který na počátku 20. století dosáhl stavu 98 v Čechách, 34 na Moravě a 8 ve Slezsku. Totožné uspořádání zůstalo zachováno i v nově vytvořené Československé republice.¹¹

Vývoj po roce 1918 zachovává právní a veřejnoprávní kontinuitu s Rakousko-Uherskem, neboť po vzniku samostatného Československa byl schválen tzv. Recepční zákon¹² (zákon č. 11/1918 Sb. z. a n.). Ten ponechával v platnosti stávající rakouské právní předpisy na území českých zemí (respektive uherské právní předpisy na Slovensku a Podkarpatské Rusi). Stejně tak politická správa zůstala bez podstatných změn – došlo pouze k inovaci názvů úřadů. V první instanci nahradil okresní hejtmanství „úřad okresní právy politické“, který stále vedl okresní hejtman. Z místodržitelství představující druhou instanci se staly „úřady zemské správy politické“ v čele se zemským prezidentem. Ústava z 29. února roku 1920 obsahovala i zákon, který měl umožnit realizaci reformy státní správy. Podle tohoto zákona se měly základní správní jednotkou stát župy (zákon č. 126/1920 Sb. z. a n. o nařízení župních a okresních úřadů v republice Československé). Tzv. župní zákon vstoupil v platnost pouze na Slovensku, a to k 1. lednu 1923.¹³

Definitivní úpravu politické správy a samosprávy navrhl československý zákon č. 125/1927 Sb. z. a n., o organizaci politické správy, který platil od 1. prosince 1928 a který odstranil na Slovensku vytvořené župy. Z administrativního hlediska byla republika nově rozdělena na země (Česká země, Moravskoslezská země, Slovenská země a Podkarpatoruská země), jež spravoval zemský úřad v čele se zemským prezidentem a zemské zastupitelstvo. Jako nejnižší správní jednotky byly určeny okresy, které řídil

¹¹ Zdeňka Hledíková, Jan Janák, Jan Dobeš, *Dějiny*, s. 277.

¹² Recepční zákon říkal: „Veškerá dosavadní zemská a říšská nařízení zůstávají prozatím v platnosti. Všecky úřady samosprávní, státní a župní, ústavy státní, zemské, okresní, župní a obecní jsou podřízeny Národnímu výboru a prozatím úřadují a jednají podle dosud platných zákonů a nařízení.“

¹³ Zdeňka Hledíková, Jan Janák, Jan Dobeš, *Dějiny*, s. 351.

okresní hejtman. Česká země se skládala ze 103 okresních úřadů a země Moravskoslezská ze 45 okresních úřadů.¹⁴

Nedlouho po podepsání Mnichovské dohody začalo docházet k projevům fašizace společensko-politického života. Postupnou likvidaci dosavadní státní správy a samosprávy přineslo přijetí tzv. zmocňovacího zákona (zákon č. 330/1938 Sb. z. a n.).¹⁵ Nový státní útvar, Protektorát Čechy a Morava, měl mít podle článku 3 Výnosu vůdce a říšského kancléře o Protektorátu Čechy a Morava (č. 75/1939 Sb. z. a n.)¹⁶ samosprávný charakter. Cílem německé říše bylo postupně omezit autonomii. Rovněž došlo k rozpuštění samosprávních orgánů, důsledkem čehož se protektorátní správa stala brzy zcela závislou na okupačních úřadech. Všechny pozůstatky autonomie byly odstraněny po nástupu Reinharda Heydricha¹⁷ do funkce zastupujícího říšského protektora.

¹⁴ Zdeňka Hledíková, Jan Janák, Jan Dobeš, *Dějiny*, s. 352.

¹⁵ Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005, I, Praha 2005, s. 14.

¹⁶ Zdeněk Beneš, *Rozumět dějinám: vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848-1948*, Praha 2002, s. 274.

¹⁷ Reinhard Heydrich (1904-1942) byl německý nacistický politik, generál policie a jednotek SS. Od 27. září 1941 působil v Čechách a na Moravě jako zastupující říšský protektor. Zemřel na následky atentátu, který na něj byl spáchán 27. května 1942 československými parašutisty Jozefem Gabčíkem a Janem Kubišem.

3. Město Strakonice

3.1. Strakonice do roku 1850

Nejstarší zmínka se neváže k městu samotnému, ale ke strakonickému hradu. Ten je v pramenech zmíněn již roku 1235, kdy je poprvé jmenován jeho majitel a zřejmě i zakladatel Bavor ze Strakonic.¹⁸ Už roku 1243 daroval Bavor část hradu a jeho okolí řádu Johanitů neboli maltézským rytířům, kteří se zde usadili.

Na město byla původní ves Strakonice povýšena pravděpodobně za Bavora III. roku 1315, ač již k roku 1308 se mluví o měšťanu strakonickém. Až do roku 1402 mělo město s hradem dvě vrchnosti – světskou (nejprve Bavor ze Strakonic a poté v 80. letech 14. století Zdeňka Lva z Rožmitálu) a církevní (Johanity). Právě v tomto roce koupil řád i druhou polovinu hradu a města. Johanité se tak stali jedinou vrchností a jejich panství zahrnovalo kromě samotných Strakonic i řadu okolních vesnic.

Poté, co bylo zničeno sídlo velkopřevorství řádu v Praze na Malé Straně, se centrum řádu přesunulo právě na strakonický hrad.¹⁹ I přes provizorní hradby se město dokázalo ubránit obléhání Jana Žižky v roce 1424. Velkopřevorové se velmi zasloužili o rozvoj města udělením řady privilegií. Tak byla roku 1483 založena radnice, pro jejíž sídlo zakoupilo město Zdeborovský dům.²⁰ Za velkopřevora Jana z Rožmberka dostalo město pevné hradby a roku 1532 mu byl udělen znak.²¹ Ten byl o sedm let později potvrzen samotným králem Ferdinandem I. a doplněn o právo pečetit červeným voskem.

Roku 1619 bylo sídlo konventu vypleněno a obsazeno stavovským vojskem, ale ne na dlouho. Již po prohrané bitvě na Bílé hoře (8. listopadu 1620) se veškerý majetek navrátil do rukou maltézských rytířů.²² V roce 1626 vypukl ve Strakonících velký

¹⁸ Simona Kotlářová, *Bavorové erbu střely*, České Budějovice 2004.

¹⁹ Původně sídlilo velkopřevorství přímo na gotickém hradě, ale postupem času (v letech 1714-1721) si zde Johanité vybudovali pohodlnou rezidenci. Ta je dnes součástí hradního areálu a v jejích prostorech je umístěna galerie.

²⁰ Současně velkopřevor Jan ze Švamberka povolil zřízení solného skladu v budově radnice.

²¹ Městský znak tvoří bílá věž v červeném poli, pod níž se nachází opět bílá zeď s otevřenou branou. Vpravo od věže je umístěn maltézský kříž a nalevo bílá pětিলistá růže Rožmberků.

²² Velkopřevor Vilém Vratislav z Mitrovic započal ve 20. letech 17. století s úspěšnou rekatolizací, neboť doposud byla značná část obyvatelstva nekatolická.

požár, který zničil víc jak polovinu domů (104 z 200) a zapříčinil, že velká část obyvatelstva odešla z města pryč.²³

Mezi lety 1641-1648 bylo město obsazeno švédským vojskem, což mělo za následek úpadek, a to nejen hospodářský, ale i morální. Dokonce i sám velkopřevor raději dočasně přesídlil k pražské komendě. Tímto skončil i aktivní podíl velkopřevorů na růstu vlastního města.

Počet obyvatel a domů ve Strakonících

Rok	Počet domů	Počet obyvatel	Německé národnosti
1790	243	-	-
1840	285	2569	-
1848	287	2774	-
1854	-	3215	-
1878	320	5184	-
1886	328	5835	-
1893	316	5419	-
1904	352	5499	16
1913	367	5440	12
1921	607	7723	44
1930	902	9883	124
1945	-	9605	161

Zdroj: Jan Olejník, Úvod k inventáři Archivu města Strakonice, Strakonice 2002, neuspořádáno.

Roku 1649 byl založen měšťanský pivovar, který vlastnili právováreční měšťané. Až v roce 1867 převzalo jeho správu město a vystavělo pro něj novou budovu.

Obživu ve městě skýtala řemesla – nejvýznamnější bylo punčochářství, jehož výrobky se vyvážely například do Německa a Francie. Dále klasické zemědělství a obchod (hlavně obchod s koňmi). V první polovině 19. století dochází k rozmachu průmyslové výroby. Prvním takovým počinem je založení výroby fezu.²⁴ O to se roku 1812 zasloužil židovský obchodník Wolf Fürth. Už roku 1840 zaměstnávala nyní již tovární výroba fezů 125 lidí. Roku 1837 byl založen městský chudobinec.²⁵ Roku 1848 zde vznikla národní měšťanská garda.

²³ Státní okresní archiv města Strakonice (dále jen SOKA Strakonice), Archiv města Strakonice (dále jen AM Strakonice), kart. 5.

²⁴ Kolektiv autorů, *150 let textilní výroby Fezko Strakonice*, Strakonice 1962.

²⁵ Vedle toho zde fungovaly ještě dva panské, které spravovali maltézští rytíři. A od roku 1683 také Siebertův ústav, jehož chod zajišťovalo město.

3.2. Strakonice v letech 1850-1938

Druhá polovina 19. století zaznamenala ve Strakonících převážně rozvoj školství a počátky průmyslové výroby. Škola zde působila již od roku 1318, ale vždy pouze dočasně.²⁶ Až roku 1871 vznikla ve Strakonících škola měšťanská. Možnost vybrat si studijní obor se však naskytla až v 90. letech 19. století, kdy byla založena nejen Odborná škola pro ženská povolání,²⁷ ale také Státní odborná škola pro průmysl stávkářský a pletařský, Státní odborná škola hospodářská a Státní odborná škola živnostenská. Na všech těchto vzdělávacích ústavech byla hlavním vyučovacím jazykem čeština. Rok po vzniku Československa došlo ve Strakonících ke zřízení gymnázia, které bylo několikrát přestěhováno, ale výuka nebyla dodnes přerušena. Pro dívky se roku 1923 otevřely brány celoroční Hospodyňské školy.

Čilejší styky s blízkými i vzdálenějšími městy umožnila výstavba vlakového nádraží, která byla zahájena i dokončena roku 1867. Železniční stanice Strakonice leží přímo uprostřed trasy České Budějovice – Plzeň a nachází se tedy na důležité spojnici s Rakouskem. Tento fakt také zapříčinil rozvoj obchodu, a to zejména s textilními výrobky.²⁸ Proto již roku 1899 stálo ve městě pět továren na výrobu fezů, které byly sloučeny a vytvořily Akciovou společnost rakouských továren na výrobu fezů se sídlem ve Vídni, což jim umožnilo další směr odbytu produktů.

Hasičský sbor založený v roce 1873 měl zabránit četným požárům, jež sužovaly město se železnou pravidelností. Dalším velkým nepřítelem lidí i majetku byly povodně. Přestože ani Otava, ani Volyňka nejsou řeky nikterak obrovské, dokázaly napáchat vysoké škody. Proto se městská rada rozhodla pro radikální krok, a sice pro regulaci obou řek. Práce to byla nákladná a zdlouhavá, o čemž svědčí fakt, že ještě v srpnu roku 1925 zaplavila Otava domy ve své blízkosti.²⁹ Z toho můžeme usuzovat, že v té době nebyla úprava koryt říčních toků ještě dokončena.

²⁶ Na počátku 17. století zde byla založena měšťanská škola utraquistická, ta ale zanikla v období rekatolizace. V josefínské době tady působila hlavní škola, jejíž správu obstarávali kněží maltéžského řádu. Do roku 1844 byla německá, pak se vyučovacím jazykem stala čeština.

²⁷ Budova, ve které sídlila, se nachází na Malém náměstí a dnes v ní funguje pobočka pro odborný výcvik studentů střední odborné školy.

²⁸ Roku 1920 vznikla ve Strakonících Akciová společnost továren na fezy, která převzala i dosavadní výrobu nejen fezů, ale i vlněných látek, příkrývek, pleteného zboží, baretů a čapek.

²⁹ SOkA Strakonice, AM Strakonice, kart. 109.

Císařským patentem ze dne 17. března 1849 přešla hospodářská a veřejná správa do rukou obcí. Ukázalo se, že dosavadní budova radnice je pro nové úkoly z tohoto vyplývající nedostačující. Proto byla třicetičlenným obecním zastupitelstvem odsouhlasena výstavba nové radniční budovy. Byla dokončena roku 1902, kolaudace proběhla úspěšně téhož roku. Dům byl postaven v renesančním duchu a jeho čelní zeď zdobí sgrafita podle návrhu Mikoláše Alše.³⁰

První dny po vzniku nového státu nebyly jen plné šťastných chvil. Pro Strakonice mimo jiné znamenaly obrovský příliv uprchlíků z Haliče, kteří museli být ve městě ubytováni. Tato situace společně s bídou válečných let vyvrcholila projevy nespokojenosti obyvatelstva. Nepokoje vygradovaly 9. ledna 1919, když hladovějící lidé vtrhli do obchodů s potravinami a jiným spotřebním zbožím a rozdělili si zásoby.³¹

První republika s sebou přinesla také dobu hospodářského rozvoje města. Ve Strakonicích byla roku 1919 založena Jihočeská zbrojovka,³² společnost s.r.o., která se specializovala nejen na výrobu motocyklů ale i zbraní.³³ Dalším průmyslovým podnikem se staly Pošumavské závody na impregnaci dřeva (vybudovány roku 1920). Město vlastnilo také plynárnu a elektrárnu, a tak roku 1922 došlo k nahrazení veřejného plynového osvětlení elektrickými lampami.

Řád maltézských rytířů působil ve Strakonicích i po vzniku samostatného Československa. Dokonce si zpočátku udržel i veškerý svůj dosavadní majetek. Teprve roku 1925 podlehl část velkostatku pozemkové reformě a k úplné parcelaci došlo teprve v roce 1948.³⁴

³⁰ Miroslav Špecián, *Nemovitě kulturní památky okresu Strakonice*, Strakonice 1987, s. 12-13.

³¹ Žádost poškozených obchodníků o náhradu způsobené škody byla městem zamítnuta jako neoprávněná. SOKA Strakonice, AM Strakonice, sign. V, kart. 136.

³² Významnou zásluhu na jejím založení měl Rudolf Beran (1887-1954), který v letech 1919-1938 působil ve funkci generálního tajemníka a od roku 1933 byl i předsedou agrární strany. Za sympatie, jenž projevoval k fašistickému Německu, byl roku 1947 odsouzen za protistátní a kolaborantskou politiku ke 20 letům vězení

³³ Zpočátku vyráběla pistole značky Fox. Ale roku 1921 došlo ke spojení s továrnou na výrobu zbraní „Hubertus“. S fúzí byl změněn i název společnosti na Česká zbrojovka a.s. Roku 1922 se tu začala vyrábět první krátká ruční palná zbraň na našem území – typ ČZ model 22. Nadále se zde produkovaly součástky pro šicí stroje Baťa a opravovaly se letecké kulometry. Ve 20. a 30. letech se zde vyrábělo několik modelů pistolí pro potřeby Československé armády a textilní a obráběcí stroje. V roce 1932 byla zahájena výroba jízdního kola s pomocným motorem a v roce 1934 výroba cestovních motocyklů (typ ČZ 175).

³⁴ Dne 21. března 1948 byl komunistickým parlamentem schválen zákon o pozemkové reformě. Na jeho základě došlo k vyvlastnění půdy statkům s rozlohou nad 50 hektarů. Reforma byla provedena na základě tzv. Hradeckého programu, který dne 4. dubna 1947 vyhlásil ministr zemědělství J. Ďuriš. Tento program měl za úkol dokončit konfiskaci půdy, vytvořit jednotnou zemědělskou daň, národní pojištění rolníků, zemědělský úvěr a urychlit mechanizaci.

Město také spravovalo městskou spořitelnu a občanskou záložnu.³⁵ Hospodářská krize 30. let 20. století se projevila i ve Strakonících. Docházelo k hromadnému propouštění zaměstnanců a hospodářství města bylo čím dál tím pasivnější. Tato situace si vynutila skutečnost, že si město začalo půjčovat u městských spořitel v Praze, Táboře či Vídni, a dokonce i u Zemské banky.

Přes všechny těžkosti se Strakonice úspěšně rozrůstaly³⁶ a v roce 1933 tvořilo čistou obytnou plochu města 98,45 hektarů.³⁷

Počet domů a obyvatel politického okresu Strakonice

Rok	Počet domů	Počet obyvatel
1969	11 230	85 915
1880	11 978	89 727
1890	12 287	85 755
1900	12 614	85 083
1910	12 863	84 705
1921	13 216	84 018
1930	14 324	81 597
1950	15 760	68 822

Zdroj: Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005, I, Praha 2005, s. 175-176.

³⁵ Mimo jiné zde ještě sídlila Živnostenská záložna a Okresní hospodářská záložna.

³⁶ Roku 1900 měly Strakonice dvě náměstí a dvacet ulic. Do roku 1920 se datuje spojení Strakonice a tzv. Nových Strakonice, tj. města, které vzniklo povýšením bývalého městyse Bezděkov roku 1870.

³⁷ Kolektiv autorů, *Místopisný přehled okresu Strakonice*, Strakonice 1977.

4. Soudnictví

4.1. Soudci

Stát se soudcem není a ani za Rakouska nebylo nic jednoduchého. Kandidát na přijetí do soudcovské služby byl povinen vedle tradičních požadavků pro vstup do státní služby (státní občanství, politická a mravní zachovalost, a věk v rozmezí 18-40 let) prokázat, že nikdy nebyl prohlášen marnotratníkem a že na jeho majetek nebyl a není uvalen konkurz. Další podmínkou bylo ukončené právnické vzdělání na kterékoli univerzitě v monarchii a složení tří státních teoretických zkoušek nebo získání doktorátu.³⁸ O přijetí kandidáta rozhodoval prezident vrchního zemského soudu.

Tzv. auskultant,³⁹ jak se uchazeč o místo soudce nazýval, musel podstoupit přípravou soudcovskou službu, která trvala tři roky.⁴⁰ Na konci přípravné lhůty se kandidát podrobil soudcovské zkoušce,⁴¹ jež mohla být nahrazena advokátní, nikoli však notářskou zkouškou. Úspěšně složená zkouška měla platnost ve všech zemích zastoupených na říšské radě. Následovalo složení soudcovské přísahy, která byla skládána do rukou prezidenta vrchního zemského soudu. Její znění stanovil výnos ministerstva spravedlnosti v roce 1850 a to zůstalo nezměněno až do rozpadu Rakouska-Uherska. Uchazeč sliboval zejména poslušnost a věrnost císaři a habsburskému rodu, že bude úřad vykonávat podle svého nejlepšího přesvědčení, s pečlivostí a pílí, spravedlivě, nestranně, nezištně a bez předsudků. Jmenování soudcem mohlo být provedeno kdykoliv poté, co uchazeč dosáhl věku 24 let, a prováděl ho částečně císař a částečně ministr spravedlnosti.

Po nabytí platnosti zákona č. 144/1867 ř. z., o moci soudcovské, byl soudce nezávislý a samostatný – rozhodoval tak v mezích platných zákonů podle svého přesvědčení a svědomí. Mohl dokonce i přezkoumávat platnost ministerských nařízení. Soudcovu nezávislost potvrzoval i fakt, že byl jmenován pro určitý soud, jehož sídlo tvořilo byd-

³⁸ Státní zkoušky nahrazoval pouze doktorát získaný do 1. října 1894. Kdo byl držitelem doktorátu z pozdější doby, musel bezpodmínečně složit tři státní teoretické zkoušky.

³⁹ Tento titul se užíval pro soudní úředníky ve státních službách, kteří se prakticky připravovali na soudcovskou zkoušku, anebo po jejím vykonání v soudnictví pomáhali.

⁴⁰ Michal Skřejpek a kol., *Právnický stav*, s. 160.

⁴¹ Tamtéž, s. 161-162.

lišťe soudce a zakládalo jeho domovskou příslušnost.⁴² K přeložení, zbavení úřadu či dání do výslužby mohlo být přistoupeno pouze na základě rozhodnutí disciplinárního soudu, a to po řádném řízení. V jiném případě mohl být soudce pouze přidělen jako výpomoc k jinému soudu. Tato výpomoc nesměla překročit dobu trvání maximálně 6 měsíců a navíc daný soud musel být v obvodu téhož vrchního soudu, u kterého byl soudce normálně zaměstnán.

Soudní instrukce z roku 1853 ukládala soudcům, aby zachovali přísnou nestrannost, svůj úřad konali pilně, rychle, horlivě a nezištně. Zakazovala jim přijetí jakýchkoli, byť i nepřímých darů. Soudce taktéž nemohl zastávat žádné další zaměstnání. I mimo úřad se vždy musel chovat zcela bezúhonně, a pokud při výkonu spravedlnosti porušením úřední povinnosti způsobil škodu, byl za ni odpovědný.

4.2. Soudnictví v letech 1850-1918

Nová organizace soudnictví s účinností od 1. července 1850 nahradila doposud platná nařízení z josefínské doby a uvedla v činnost 310 okresních soudů (v českých zemích) – z toho 52 okresních soudů první třídy, 21 zemských (krajinských) soudů a 2 vrchní zemské soudy.⁴³ Rovněž byly zavedeny předpisy nově upravující působnost a příslušnost soudů, jejich vnitřní uspořádání a řízení před nimi. Tato reorganizace soudnictví vycházela ze zásad březnové ústavy⁴⁴, která u nás jako první postulovala stěžejní zásady novodobého soudnictví. Mezi hlavní patřily jednotnost, všeobecnost, důsledné postátnění ve všech stolicích, odloučení od veřejné správy, nezávislost soudců, veřejnost a ústnost řízení. V trestních věcech byl navíc zaveden princip obžaloby a účasti soudců z lidu v tzv. porotách⁴⁵ při rozhodování o těžkých zločinech a o politických i tiskových přečinech.

⁴² Zdeňka Hledíková, Jan Janák, Jan Dobeš, *Dějiny*, s. 300.

⁴³ Zdeňka Hledíková, Jan Janák, Jan Dobeš, *Dějiny*, s. 318.

⁴⁴ Oktrojovaná ústava rakouské monarchie byla vyhlášena dne 4. března 1849. Představovala vyvrcholení snah po centralizovaném habsburském státě. Zaváděla jediné říšské občanství, předpokládala jednotné obchodní a celní území, dvoukomorový říšský sněm. Zajišťovala velké pravomoci císaři a jeho ministrům.

⁴⁵ Stanislav Balík, *K tradici porotního soudnictví v českých zemích*, *Historický obzor* 5, 1994, S. 13-16.

Avšak již Silvestrovské patenty⁴⁶ odstranily veřejnost líčení a porotní soudy. Takéž nový trestní řád z roku 1853 se navracel k převaze písemného a tajného řízení v trestních procesech. Ani tento stav neměl dlouhého trvání, neboť tzv. prosincová ústava z 21. prosince 1867 opět zavedla působnost poroty pro trestní řízení o zločinech.

Doposud tvořil základ civilního procesu Obecný soudní řád josefinský z roku 1781, jenž platil v rakouských zemích více než 100 let.⁴⁷ Konec vleklých pokusů o jeho opravu nastal až ve druhé polovině 19. století, kdy došlo k přijetí čtyř základních norem, jimiž bylo civilní řízení upraveno. Jednalo se o tzv. jurisdikční normu (zákon č. 110 a 111/1895 ř. z.), dále o civilní soudní řád (zákon č. 112 a 113/1895 ř. z.), o exekuční řád (zákon č. 78 a 79/1896 ř. z.) a o zákon o organizaci soudní (zákon č. 217/1896 ř. z.). Některé zvláštní procesní předpisy zůstaly i nadále v platnosti. Mimo jiné se jednalo o předpisy ve věcech manželských a o nájemní řízení. Stát chtěl modernizací procesního řádu docílit rychlejšího a levnějšího dosažení soudního výroku, posílení obchodu a právního vědomí a rozšíření úvěru. Bohužel ani nový procesní řád nedokázal tyto naděje naplnit.

Nový civilní soudní řád⁴⁸ vstoupil v platnost 1. ledna 1898 a ukládal soudu nejen řízení postupu jednání, nýbrž i povinnost dotazovat se obou stran v zájmu vysvětlení případných nejasností. Řízení civilního procesu bylo od roku 1855 trojinstanční – proti rozhodnutí první stolice se strany mohly odvolat k soudu druhé instance a proti jejímu rozhodnutí formou opravného prostředku k nejvyššímu soudu (poslední instancí byl Nejvyšší soudní a kasační dvůr ve Vídni, který vznikl roku 1850). Před první a druhou instancí bylo řízení ústní, před nejvyšším soudem však písemné. Hlavní rysem civilního procesu byl formalismus,⁴⁹ který zapříčinil zdouhlost, nákladnost a složitost řízení.

Základní pilíř trestního práva procesního tvořil v českých zemích nejprve rakouský trestní řád z roku 1853 a pak tzv. Glaserův trestní řád z roku 1873 (na Slovensku to pak byl uherský trestní řád z roku 1896). Glaserův trestní řád

⁴⁶ Císařská nařízení vydaná 31. prosince 1851, jimiž se rušila oktrojovaná březnová ústava a namísto ní se vyhlášovaly tzv. *Zásady pro organické řízení zemí rakouského císařství*. Silvestrovské patenty formálně zrušily veškerá politická práva. Výslovně byla potvrzena jen rovnost občanů před zákonem, ochrana státem uznávaných náboženských vyznání a zrušení poddanských svazků včetně závazků, které z nich vyplývaly. Silvestrovské patenty byly ucelenou formulací absolutismu.

⁴⁷ Karel Malý, Florian Sivák, *Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do roku 1918*, Praha 1997, s. 465.

⁴⁸ Zdeňka Hledíková, Jan Janák, Jan Dobeš, *Dějiny*, s. 319.

⁴⁹ Formalismus neboli lpění na formě je projev zdůrazňování prvenství formy před obsahem v různých oblastech lidské činnosti.

č. 119/1873 ř. z.,⁵⁰ který se navrátil (místy i doslovně) k zásadám procesního řádu z roku 1849, tj. k zásadě obžalovací, k ústnosti a veřejnosti řízení, k porotním soudům a k volnému uvažování důkazu.

Soudy zřízené po roce 1850 lze rozdělit na soudy řádné (tj. soudy v užším slova smyslu) a na soudy mimořádné nebo zvláštní.

4.2.1. Soustava řádných soudů

Základní jednotkou státní soudní pravomoci se staly po roce 1850 okresní soudy. Ty byly zřízeny s působností pro soudní okres a fungovaly jako samosoudy. V jejich čele stál okresní soudce (přednosta okresního soudu), dále zde pracoval pomocný personál (několik soudních adjunktů, tj. tajemníků, kancelisté, sluhové a knihovník). Případy civilního soudnictví projednávané u okresních soudů je možné rozčlenit na věci sporné, ke kterým patří například rozepré o nájem a pacht, určení a oprava hranic nemovitosti, rozepré o otcovství atd., a na věci nesporné, což jsou mimo jiné pozůstalostní a poručenská agenda, opatrovnictví a dobrovolné rozvody. Okresní soudy první třídy měly výlučně trestní pravomoc v řízení o zločinech a přečinech. Navíc převzaly také vedení pozemkových knih (zápis se mohl provést pouze na návrh účastníka). Roku 1871 byly zavedeny nové pozemkové knihy.

Nadřízenou instancí okresních soudů se staly zemské (krajinské) soudy, jejichž obvod tvořilo většinou 15-24 soudních okresů. V čele těchto soudů stál prezident, který spolupracoval s radními, tajemníky, adjunktami a s pomocným personálem. Rozhodčím orgánem byl senát.

Porotní soudy se účastnily trestního řízení a skládaly se z pěti soudců z povolání, z dvanácti soudců z lidu – porotců, kteří byli na své místo voleni. Rozsudek vynášel senát na základě výroků porotců. Senát tvořili pouze soudci z povolání.⁵¹

Dosavadní apelační soudy v Praze a Brně se roku 1850 přeměnily ve vrchní zemské soudy v čele s vrchním zemským prezidentem. Tyto soudní orgány se dělily na několik oddělení, která fungovala zpravidla v pětičlenných senátech.

⁵⁰ Alexandr Nett a kol., *Trestní právo procesní*, Brno 1998, s. 9.

⁵¹ Zdeňka Hledíková, Jan Janák, Jan Dobeš, *Dějiny*, s. 321.

4.2.2. Soudy mimořádné

Do skupiny mimořádných soudů můžeme zařadit např. soudy živnostenské,⁵² které byly zřizovány ministerstvem práv a ministerstvem obchodu po dobrozdání zemského sněmu od roku 1869. Ke kompetenci živnostenských soudů patřily převážně pracovní spory a spory o výpověď a vyklizení obydlí v dělnických domech. Většího rozšíření se dočkaly po roce 1896.

Další zvláštní soudy byly rozhodčí neboli smírčí soudy, jež se budovaly v souvislosti se sociálně-reformní činností Taaffovy⁵³ vlády. Existovaly tři typy smírčích soudů – rozhodčí soudy nemocenských pokladen, rozhodčí soudy dělnických úrazoven a rozhodčí soudy horních a bratrských pokladen.⁵⁴

Na základě patentního zákona z roku 1897 došlo ke zřízení patentního soudu.⁵⁵ Ten měl fungovat jako odvolací orgán k rozhodnutí patentního úřadu, popř. řešit stížnosti k němu podané.

4.2.3. Státní zastupitelství

Státní zástupci měli působit při všech okresních soudech a při všech zemských či krajských soudech. U vrchních zemských soudů byli ustaveni generální prokurátoři, ti měli k ruce potřebný počet generálních advokátů, kteří po roce 1873 působili u Nejvyššího soudního a kasačního dvora ve Vídni. Státní zástupci⁵⁶ byli zcela nezávislí na soudech. Jejich základní povinností bylo stíhání všech trestních skutků, o nichž měli povědomost. Hájili zájmy státu – aby bylo vše podle zákona a aby nedocházelo ke zbytečným průtahům. Mezi jejich práva patřila i možnost zavržení až poloviny navrhovaných členů poroty a možnost kdykoliv nahlédnout do soudních spisů. Významným

⁵² Zdeňka Hledíková, Jan Janák, Jan Dobeš, *Dějiny*, s. 323.

⁵³ Eduard Franz Josef Taaffe (1833 – 1895) byl rakouským politikem a jedním z představitelů konzervativních velkostatkářů. Nejprve se stal místopředsedou vlády v Praze, v letech 1865-1866 byl poslancem českého zemského sněmu. Mezi lety 1867-1893 zastával několik pozic ve vládě – nejprve působil jako ministr vnitra, pak současně jako předseda vlády a ministr vnitra. Prosadil některé sociální zákony (zkrácení pracovní doby, nemocenské a úrazové pojištění). Usiloval o vyřešení česko-německých sporů v monarchii, což vyvrcholilo návrhem punktací v roce 1890.

⁵⁴ Zdeňka Hledíková, Jan Janák, Jan Dobeš, *Dějiny*, s. 323.

⁵⁵ Tamtéž.

⁵⁶ Michal Skřejpek a kol., *Právníkový stav a právníkové profese v minulosti*, Praha 2007, s. 162-164.

posílením jejich pravomoci bylo přijetí trestního řádu z roku 1873, který zavedl systém žalobce – obžalovaný.

4.3. Soudnictví v Československu v letech 1918-1938

Nově utvořený stát dost dobře nemohl v krátké době změnit celý právní systém, a tak převzal organizaci soudnictví z Rakouska-Uherska (platila pouze pro české země). Soudní soustava se proto i nadále řídila právními normami, které platily v monarchii.⁵⁷

K první úpravě justičních záležitostí došlo až v souvislosti s novou ústavou ze dne 29. února roku 1920,⁵⁸ která ve IV. hlavě (§§ 94-105) upravovala soudnictví. Stanovila zásadu oddělit soudnictví od správy, proklamovala soudcovskou nezávislost a vázanost soudců pouze zákonem. Na svá místa byli soudci⁵⁹ jmenováni natrvalo a nesměli vykonávat jinou placenou funkci. Soudnictví se rozdělilo na dvě hlavní odvětví - soudnictví v civilních právních věcech, které vykonávaly civilní soudy (řádné, mimořádné neboli rozhodčí), a soudnictví v záležitostech trestních, jehož výkon byl svěřen občanským soudům trestním.⁶⁰ Toto dělení však nebylo důsledně dodržováno. Zachována zůstala veřejnost soudního jednání a ústnost platila nově ve všech instancích. Rozsudky soudu se vyhlášovaly jménem republiky a v řízení před trestními soudy platila zásada obžalovací.

Soudní organizace v českých zemích a v dalších částech republiky byla sjednocena roku 1928⁶¹ na základě zákona č. 201/1928 Sb. z. a n., jenž částečně reorganizoval strukturu soudnictví. Díky tomu došlo k celostátní unifikaci označení soudů a soudcovských hodností. Nadále ale zůstaly rozdílné předpisy, které upravovaly příslušnost soudů a soudní řízení. I nyní tvořily okresní soudy základní články řádného soudnictví. Sborovým soudům první stolice se dostalo označení krajské soudy, přičemž název mohl být dále specifikován, jednalo-li se o soud, který měl zvláštní pravomoc (např.

⁵⁷ Nepřehlednost a komplikovanost soudní soustavy se zvýšila po roce 1867, kdy došlo k rakousko-uherskému vyrovnání. Na jeho základě byly totiž vydány uherské právní předpisy, které platily na Slovensku. Důsledkem tohoto počínu se stala nejednotnost právní úpravy v českých zemích a na Slovensku, která přetrvávala i v nově vzniklém Československu.

⁵⁸ Aleš Gerloch, Jiří Hřebejk, Vladimír Zoubek, *Ústavní systém České republiky*, Praha 1994, s. 20.

⁵⁹ Michal Skřejpek a kol., *Právníkový stav*, s. 172-173.

⁶⁰ Zvláštní zákon však mohl přikázat, aby byl řešením pověřen buď trestní soud vojenský nebo porotní soud.

⁶¹ Karel Malý a kol., *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, Praha 1997, s. 330.

v obchodních či exekučních věcech). Sborové soudy druhé stolice byly od roku 1928 nazývány vrchními soudy. Pouze název pro Nejvyšší soud zůstal nezměněn.

Téměř celé období první republiky provázela snaha samostatně legislativně upravit nesporné řízení. Úsilí o zvláštní právní úpravu nesporného civilního soudnictví vyvrcholilo až ve třicátých letech, kdy byl publikován zákon č. 100/1931 Sb. z. a n., o zásadních ustanoveních řízení nesporného.⁶² Tím došlo k první ucelené úpravě tzv. nesporného procesu na našem území. Nesporný proces se stal samostatným druhem civilního řízení. V nesporném řízení tedy převládala princip vyšetřovací, princip oficiality a princip neveřejnosti. Naopak ve sporném řízení převažovala ústnost soudního jednání, zásada přímosti a volné uvažování důkazu.

Též procesní trestní právo se dočkalo sjednocení. Pokus o něj vygradoval návrhem nového trestního řádu, který byl roku 1929 publikován.

Zákon č. 201/1928 Sb. z. a n., o úpravě některých organizačních otázek v oboru soudnictví, přinesl změnu v označení hodností soudců.⁶³ U okresních soudů zůstalo vše při starém; soudce, který měl na starosti správu okresního soudu se nadále nazýval okresním soudcem nebo přednostou okresního soudu. Nově se zavedla hodnost soudního rady pro soudce činné u krajských soudů. Ten soudce, který spravoval okresní soud v sídle sborového soudu první stolice byl označován jako soudní rada a přednosta okresního soudu. Soudce, jenž byl jmenován k řízení správy sborového soudu první stolice, byl nazýván prezidentem, jeho náměstek viceprezidentem. U vrchních soudů byli soudci označováni jako vrchní soudní radové.

4.3.1. Řádné soudy

Jako nejnižší a nejrozšířenější články struktury řádných soudů působily stále okresní soudy.⁶⁴ Dále fungovaly krajské soudy neboli sborové soudy první stolice,⁶⁵ které svými obvody působnosti nenavazovaly na řádnou územně správní jednotku.⁶⁶ V Praze, v Brně, v Bratislavě a v Košicích se nacházely vrchní soudy či sborové soudy

⁶² Jaruška Stavinohová, *Občanské právo procesní (řízení nalézací)*, Brno 1998, s. 11.

⁶³ Zdeňka Hledíková, Jan Janák, Jan Dobeš, *Dějiny*, s. 398.

⁶⁴ Antonín Hartmann, *Služba u okresních soudů*, Mladá Boleslav 1902, s. 5-14; 16-27.

⁶⁵ Na Slovensku a Podkarpatské Rusi byly dříve označovány jako tzv. sedrie.

⁶⁶ Karel Schelle, *Kapitoly z dějin státní správy*, Brno 1992, s. 91.

druhé stolice.⁶⁷ K ustavení Nejvyššího soudu⁶⁸ došlo v listopadu 1918. Tento soud působil jako třetí instance, tj. rozhodoval s konečnou platností ve všech soukromoprávních sporných i nesporných věcech po odvolání se na rozhodnutí soudu druhé instance. Původním sídlem Nejvyššího soudu byla Praha, avšak již roku 1919 se přistoupilo k jeho přestěhování do Brna (s účinností od 1. listopadu 1919). Stalo se tak z moci zákona č. 216/1919 Sb. z. a n. Organizační struktura Nejvyššího soudu se až na maličkosti shodovala s organizací Nejvyššího soudního a kasačního dvora ve Vídni,⁶⁹ jehož pravomoci převzal.

V letech 1921-1923 působil v Československu Ústavní soud.⁷⁰ Sloužil ke kontrole Národního shromáždění⁷¹ a zkoumal převážně ústavnost zákonů. Předsedu Ústavního soudu jmenoval prezident republiky.

Volební soud vznikl za účelem rozhodování o platnosti voleb, o aktivním volebním právu občanů republiky, dále o platnosti či ztrátě poslaneckých a senátorských mandátů. V jeho čele stál prezident Nejvyššího správního soudu.

Nejvyšší správní soud společně s Volebním a Patentním soudem, dále s pojišťovacími, rozhodčími a kartelovými soudy pomáhaly řádným soudům provádět kontrolu veřejné správy. Tyto soudní kontroly prověřovaly zejména rozhodnutí správních úřadů. Nejvyšší správní soud,⁷² nejvýznamnější kontrolní instituce státní správy, byl zřízen zákonem č. 3/1918 Sb. z. a n. Československo tak pouze s malými obměnami převzalo rakouský zákon o Správním soudním dvoře z roku 1875. Český Nejvyšší správní soud tak byl téměř věrnou kopií rakouského Správního soudního dvora. Působnost tohoto soudu se vztahovala na ochranu veřejných subjektivních práv a rozhodování o porušení politických práv zaručených ústavou. Dále mohl rozhodovat o nárocích proti státu a zemi a řešil kompetenční spory. Řízení mohlo být zahájeno pouze na popud stížnosti strany, jež se cítila rozhodnutím nebo opatřením správního úřadu poškozena.

⁶⁷ Na Slovensku známé pod názvem „soudní tabule“.

⁶⁸ Zdeňka Hledíková, Jan Janák, Jan Dobeš, *Dějiny*, s. 397-398.

⁶⁹ Tamtéž, s. 322.

⁷⁰ Jaroslav Krejčí, *Zmocňovací zákon a ústavní soud*, Praha 1939, s. 20-28.

⁷¹ Národní shromáždění se stalo v roce 1918 nejvyšším zastupitelským orgánem v Československu. Tato situace trvala až do roku 1968. Od roku 1920 bylo dvoukomorové (poslanecká sněmovna měla 300 členů a senát 150 členů).

⁷² Karel Schelle, *Kapitoly*, s. 91-92.

Zákon č. 51/1923 Sb. z. a n., tedy tzv. zákon na ochranu republiky,⁷³ vstoupil v platnost v roce 1923. Na jeho základě docházelo ke stíhání i takové činnosti, která v předchozích zákonech nebyla považována za trestný čin. Jednalo se kupříkladu o masové a tiskové projevy, pobuřování aj. Došlo také ke zpřísnění trestních sazeb.

4.3.2. Mimořádné soudy⁷⁴

V důsledku mimořádné situace po vzniku Československa a ztížených životních podmínek zapříčiněných válkou vznikaly na území republiky soudy, které měly trestat neoprávněné zdražování potřeb nutných pro přežití. Šlo o cenové soudy lidové⁷⁵ – ty se ustavily při každém okresním soudu a byly zřízeny s přechodnou působností. Tyto soudy trestaly lichvu, která vznikla do 28. října 1918. Jejich úřadování skončilo roku 1920. S účinností od 18. listopadu 1919 vznikly na základě zákona č. 567/1919 Sb. z. a n., při veškerých okresních soudech i při sborových soudech první stolice, tzv. lidové soudy pro trestání válečné lichvy.⁷⁶ Díky tomu se zajistilo zásobování obyvatelstva a zároveň se zabránilo předražování. Ale již v roce 1924 lichevní soudy svoji činnost ukončily, protože v důsledku vydání zákona č. 80/1924 Sb. z. a n. (s účinností od 29. dubna 1924) převzaly toto rozhodování opět řádné soudy.

K mimořádným soudům nadále patřily např. živnostenské soudy (jejich počet začal po vzniku Československa stoupat), labské plavební soudy⁷⁷ (ty byly v roce 1924 reorganizovány) a různé rozhodčí soudy. Roku 1919 vznikly rozhodčí komise pro úpravu služebního poměru v kovoprůmyslu. V roce 1920 se ustavily hornické rozhodčí soudy. A o rok později se zřizovaly rozhodčí soudy mzdové k upravování pracovního a služebního poměru. U všech těchto soudů byli zastoupeni kromě soudců z povolání také přísedící, kteří byli vybíráni z řad podnikatelů a dělníků. Jelikož mezi rozhodčími soudy panovala nejednotnost, vznikl už roku 1926 na ministerstvu sociální péče návrh, aby došlo ke zřízení pracovního soudnictví.⁷⁸ Tomuto návrhu se roku 1931 dostalo uzá-

⁷³ Zdeňka Hledíková, Jan Janák, Jan Dobeš, *Dějiny*, s. 400.

⁷⁴ Aleš Gerloch, Jiří Hřebejk, Vladimír Zoubek, *Ústavní systém*, s. 20.

⁷⁵ Zdeňka Hledíková, Jan Janák, Jan Dobeš, *Dějiny*, s. 400.

⁷⁶ Josef Kuchta, Karel Schelle, *Státní zastupitelství*, Zlín 1994, s. 19.

⁷⁷ Zdeňka Hledíková, Jan Janák, Jan Dobeš, *Dějiny správy*, s. 470.

⁷⁸ Tamtéž, s. 399.

konění a platil s účinností od 1. ledna 1932 (zákon č. 131/1931 Sb. z. a n.). Pracovní soudy tak nahradily živnostenské soudy.

Nově vzniklo pojišťovací soudnictví⁷⁹ a množství rozhodčích soudů, zejména pojišťoven. Území celé republiky spadalo pod pravomoc Vrchního pojišťovacího soudu v Praze, ten s definitivní platností rozhodoval o odvolání a stížnostech proti rozhodnutím pojišťovacích soudů. Na chodu těchto mimořádných soudů se vedle soudců z povolání podíleli také přísedící z řad zaměstnavatelů a pojištěnců.

Díky uvedení přidělového zákona do praxe se vyskytlo množství sporů, které měl za úkol vyřešit rozhodčí soud Státního pozemkového úřadu v Praze.

Podle zákona č. 48/1931 Sb. z. a n., o trestním soudnictví nad mládeží, se zřizovaly soudy mládeže.⁸⁰ Od 1. října 1931 tak při každém krajském soudu působily tříčlenné senáty mládeže a u okresního soudu soudce mládeže, který zpravidla zároveň vykonával i funkci soudce poručenského. Podle zákona č. 48/1931 Sb. z. a n. byli z trestní odpovědnosti vyloučeni nedospělí (mladší 14 let) a mladiství (starší 14 let a mladší 18 let).

Z dob Rakouska-Uherska zůstaly zachovány např. Patentní soud, rozhodčí soudy bratrských pokladen a rozhodčí soudy úrazových pojišťoven v Praze a Brně.

4.3.3. Ministerstvo spravedlnosti⁸¹

Ministerstvo spravedlnosti vzniklo 17. března 1848 a ihned byl zaveden jeho vrchní dozor nad následujícími čtyřmi právníckými profesemi (soudci, advokáti, notáři a státní zástupci).⁸² Ty měly být poprvé v historii sdruženy pod jedním vládnoucím resortem. Mimo přísný dozor ministerstva spravedlnosti stáli pouze právníci příslušející k vojenské justici (podléhali ministerstvu války). Ministerstvo spravedlnosti neboli tzv. Justizministerium bylo nejvyšším správním úřadem v oboru justice, což platilo jak v Rakousku-Uhersku, tak v Československu.⁸³

⁷⁹ Zdeňka Hledíková, Jan Janák, Jan Dobeš, *Dějiny*, 399.

⁸⁰ Pavel Mates, *Trestní právo a trestní soudnictví mládeže v I. Československé republice*, Právněhistorické studie 33, Praha 1993, s. 141-154.

⁸¹ Zdeňka Hledíková, Jan Janák, Jan Dobeš, *Dějiny správy*, s. 318.

⁸² Michal Škřejpek a kol., *Právníkový stav*, s. 160.

⁸³ Zdeňka Hledíková, Jan Janák, Jan Dobeš, *Dějiny*, s. 397.

4.4. Soudnictví ve Strakonících

Okresní soud ve Strakonících byl zřízen na základě rozhodnutí z roku 1849, kterým byly zrušeny privilegované a vrchnostenské soudy, jež nahradily okresní soudy jako základní jednotky nově zorganizované buržoazní státní správy.⁸⁴ Strakonický soud zahájil svou činnost 5. června 1850 a začlenil se do obvodu Krajského soudu v Písku a Trestního okresního soudu v Písku. S platností k roku 1850 tvořilo územní obvod spadající pod místní okresní soud 86 katastrálních obcí, v nichž žilo celkem 24 656 obyvatel.⁸⁵ Okresní soud přestal existovat s účinností od 29. ledna 1949, kdy jeho agendu převzal nově vzniklý lidový soud.⁸⁶

Ministerstvo spravedlnosti stanovilo jednotné požadavky na vybavení soudních budov⁸⁷ i na vnitřní zařízení a nábytek, který se zde měl nalézat.

Zjistit stav personálního obsazení⁸⁸ u okresního soudu ve Strakonících pro období mezi léty 1850-1919 bohužel nebylo možné. Jednak se pro tuto dobu zachovalo jen velmi malé množství archivního materiálu.⁸⁹

V období Rakouska-Uherska ve Strakonících jednoznačně převažovalo nesporné soudnictví, jehož nejvýznamnější část tvořily kupní a svatební smlouvy.⁹⁰ Ze sporného soudnictví byly pro tuto dobu nejtypičtější drobné krádeže a spory o majetek.⁹¹

Roku 1850 byla založena „Všeobecná pozemní kniha obcí bývalého panství strakonického k okresu strakonickému připadlých.“⁹² Do ní byly zapisovány veškeré transakce týkající se změn ve vlastnictví pozemků v soudním okrese strakonickém.

⁸⁴ Zdeňka Hledíková, Jan Janák, Jan Dobeš, *Dějiny*, s. 318.

⁸⁵ Územní obvod okresního soudu se nezměnil po celou dobu jeho existence. Soudní okres Strakonice byl tak tvořen třemi hlavními centry, třemi politickými okresy, kterými byly : okres Strakonice, okres Horažďovice a okres Volyně.

⁸⁶ Zdeňka Hledíková, Jan Janák, Jan Dobeš, *Dějiny*, s. 458-460.

⁸⁷ Antonín Hartmann, *Služba*, s. 102-112.

⁸⁸ Tamtéž, s. 54-69.

⁸⁹ Veškeré archivní materiály pro městské soudnictví (sporné i nesporné) pro léta 1850-1881 jsou obsaženy v jediném kartonu (SOKA Strakonice, AM Strakonice, kart. 115.).

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ Jako příklad bych uvedla spor o užívání cesty mezi sousedy Švehlou, kterému cesta patřila, a Bažatou, který cestu „celý život“ používal a bez níž se nedostane na svá pole. Jednání se vedlo přes dva roky a výsledkem bylo, že Bažata mohl cestu používat i nadále za poplatek, jehož výši stanovil soud (Tamtéž, kart.6.).

⁹² SOKA Strakonice, AM Strakonice, kniha 91.

Dobu první republiky lze ve Strakonících charakterizovat jako období nucených dražeb,⁹³ jejichž zvýšený počet souvisel hlavně s ekonomickou situací poválečných let a s obdobím hospodářské krize. Dalšími velkými odvětvími byly pozůstalosti⁹⁴ a poručenská agenda.⁹⁵ K trestním přečinům⁹⁶ patřily převážně krádeže, vyhrožování a žhářství.

Významným orgánem podřízeným okresnímu soudu ve Strakonících byla i Rozhodčí komise závodních výborů v politickém okrese Strakonice.⁹⁷ Ta zasedala v letech 1922-1933 a do její kompetence spadalo převážně řešení sporů o výpověď a mzdu mezi zaměstnanci a zaměstnavateli, spory o regulérnost voleb či volebních kandidátů do výborů spolků a odborů. Rozhodčí komise se skládala z předsedy komise (tím byl nejčastěji zároveň i soudce okresního soudu ve Strakonících), zapisovatele průběhu jednání a pěti až šesti přisedících z různých oborů a vrstev společnosti. Každý z nich musel složit slib do rukou předsedy komise podle § 31 prováděcího řízení ze dne 29. prosince 1921. Přisedící byli částečně stálí – například Antonín Císař, který působil jako správní rada a odborný znalec této komise po celou dobu jejího působení, a podplukovník Václav Founě. Zbýlá část přisedících se vybírala s ohledem na projednávanou kauzu. Pokud se jednalo např. o věci související s Jihočeskou Zbrojovkou, nacházeli se mezi členy komise (v letech 1926-1931) – ředitel firmy Ing. Gustav Beneš a zaměstnanci: František Landa (zámečnick) a Roman Frisolda (dílovedoucí). Nejvíce sporů vedla továrna na fezy ve Strakonících se svými zaměstnanci. Jako prakticky největší zaměstnavatel v oblasti měla logicky i nejvíce problémů.⁹⁸ Ve funkci předsedy rozhodčí komise ve Strakonících se v období první republiky (1918-1938) nepravidelně střídali tři okresní soudci – JUDr. Jindřich Dengler,⁹⁹ Miro-

⁹³ SOkA Strakonice, Okresní soud Strakonice, sign. E, kart. 71-77.

⁹⁴ Tamtéž, sign. P, kart.95-105.

⁹⁵ Tamtéž, inv. č. 174-180, sign.P316-322.

⁹⁶ Tamtéž, sign.Tv, kart. 121-122.

⁹⁷ Tamtéž, sign R, kart. 106-107.

⁹⁸ Za všechny bych chtěla zmínit spor Akciové společnosti továren na fezy ve Strakonících s jedním ze svých bývalých zaměstnanců. Právě ten podal žalobu k rozhodčí komisi, protože se cítil být propuštěn neoprávněně. Komise rozhodla v jeho prospěch – továrna ho musela znovu zaměstnat a nahradit mu ušlý zisk. Fezko se proti rozhodnutí odvolalo k Nejvyššímu správnímu soudu a nechalo se v této kauze zastupovat pražským advokátem JUDr. Janem Löwenbachem. Bez vysvětlení proč se tak stalo, je ve spise náhle záznam o mimosoudním vyrovnání. Spor se vlekl od 25. října 1926 do června roku 1929 (Tamtéž, sign. R, kart. 106.).

⁹⁹ JUDr. Jindřich Dengler se narodil roku 1896 a po studiích na právnické fakultě v Praze začal od 22. prosince 1923 pracovat u okresního soudu ve Strakonících jako soudce. V této funkci setrval minimálně do 1. ledna roku 1926, jak uvádí *Konkretální status personálu soudů a státních zastupitelstev*

slav Donát¹⁰⁰ a Jindřich Bauer.¹⁰¹ Také rada Vrchního zemského soudu JUDr. Jan Kořátko zastával krátce ve Strakonících funkci předsedy Rozhodčí komise závodních výborů (bylo to v době od 29. prosince 1922 do 15. června 1923).¹⁰²

4.4.1. Obsazení okresního soudu ve Strakonících po roce 1918

Ve funkci okresních soudců¹⁰³ působili ve Strakonících již zmínění – Miroslav Donát, JUDr. Jindřich Dengler a Jindřich Bauer. Jako auskultanti¹⁰⁴ zde pracovali František Říha, Stanislav Mácha a Josef Soukup. Místo vrchního oficiála zastával Augustin Maštálíř.¹⁰⁵ Kancelářští oficiálové neboli kancelisté museli mimo zákonem stanovených obecných záležitostí prospět u zkoušky s dobrým prospěchem a vedle příslušných vědomostí byli povinni ještě prokázat praktickou zručnost. Nadále zde fungovala i soudní kancelář¹⁰⁶ a funkce úředních sluhů¹⁰⁷ zastávali: Vojtěch Pech a František Havlan. Kancelářští pomocníci se z platového hlediska dělili na dvě kategorie. Do té první patřili úředníci se stálým platem, kteří měli i lepší postavení a pracovní podmínky. Do té druhé spadali ti, co pobírali denní plat.

v obvodu vrchního soudu v Praze, Praha 1930, s. 102. Avšak místo předsedy rozhodčí komise zastával s určitostí ještě v květnu 1930.

¹⁰⁰ Miroslav Donát se narodil 23. srpna 1885 v Písku. Ještě na studiích v Praze se oženil s Marií Trendovou, ale protože manželství zůstávalo dlouho bezdětné, došlo k rozvodu. Krátce poté se znovu oženil, tentokrát se vzal velmi mladou Marii Zimovou. V roce 1917 byl určen na služební místo do Strakonice jako přednosta zdejšího okresního soudu, a to s definitivní platností. O deset let později, přesně jak stanovoval zákon, získal domovskou příslušnost této obce. Funkci předsedy rozhodčí komise vykonával s přestávkami až do roku 1933, kdy pro její činnost končí dochované záznamy. Miroslav Donát spáchal 12. května 1957 sebevraždu – otrávil se cyankáli v lese pod kopcem Kuřidlo (SOKA Strakonice, AM Strakonice, kniha 148, s. 277.).

¹⁰¹ Jindřich Bauer, narozen roku 1887, působil u okresního soudu ve Strakonících od 20. listopadu 1919 jako předseda tohoto soudu.

¹⁰² SOKA Strakonice, Okresní soud Strakonice, sign. R, kart. 107.

¹⁰³ Samosoudcem mohl být jmenován pouze soudní tajemník. Ti byli zařazeni do VIII. platové hodnostní třídy.

¹⁰⁴ Auskultanti neboli soudní adjunkti bývají označováni taktéž jako soudní tajemníci, což je ovšem nepřesné (pokud jim nebylo uděleno právo hlasovací nebo nebyli ustanoveni za samosoudce). Tito pomocní úředníci soudcovští nikdy nebyli soudci ve smyslu zákona o moci soudcovské. Přesto jim byly svěřovány všechny práce sporného i nesporného řízení.

¹⁰⁵ Narodil se 2. července 1968 v Českých Budějovicích a do Strakonice byl přeložen z Hartmanic výnosem Vrchního zemského soudu v Praze dne 5. září 1921. V roce 1932 odešel jako penzista do Prahy (SOKA Strakonice, AM Strakonice, kniha 153, s. 222.).

¹⁰⁶ Zde pracovali úředníci soudní kanceláře, kancelářští pomocníci a soudní sluhové. Aby někdo dosáhl místa ředitele kanceláře nebo přednosta kanceláře, musel absolvovat nejen zkoušku s dobrým prospěchem, ale i prokázat, že má zvláštní vědomosti potřebné pro svou úřední činnost. Soudní úředníci nesměli vykonávat žádné vedlejší zaměstnání, které by se neslučovalo s jejich úředním postavením.

¹⁰⁷ Požadavky na soudní sluhy byly všeobecné. Museli prokázat schopnost čtení a psaní, jakož i schopnost sepsání stručné zprávy o úředních úkonech jim svěřených.

5. Advokacie

5.1. Advokáti

Na počátku kapitoly bych chtěla uvést charakteristiku hesla advokát, a to nejprve z Ottova slovníku naučného a poté z Masarykova slovníku naučného:

„Hospodářský rozvoj státu podmiňuje složitější poměry právní; znalost předpisů poměry tyto pořádající stane se údělem příslušníků zvláštního povolání, ježto nelze více vyhledávati právní radu a pomoc v kruhu rodiny, cechu, obce aneb stavu. Advokátem slove právní pomocník, jenž vedle sporné strany věc její před soudem hájí.“¹⁰⁸

„Právní pomocník před úřady, zejména před soudy. Původně čestná bezplatná funkce; později činnost z povolání.“¹⁰⁹

Za advokáta mohl být považován pouze ten, kdo doložil, že je držitelem domovského práva v některé obci země zastoupené na říšské radě, že je svéprávný, že ukončil právnické studium a dosáhl doktorátu, že po sedmileté praxi (délku upravoval advokátní řád z roku 1868)¹¹⁰ složil advokátské zkoušky.¹¹¹ Za právoplatné se považovalo také složení rigoros na univerzitě v Padově a v Pise v době, kdy tyto univerzity příslušely k rakouskému státu.¹¹²

Po splnění všech těchto podmínek musel ještě uchazeč složit přísahu do rukou prezidenta vrchního zemského soudu. Následně mohl pak tento kandidát požádat o zápis do příslušné advokátní komory podle místa bydliště. Samotné podání žádosti bylo zpoplatněno částkou deset zlatých.¹¹³

¹⁰⁸ Ottův slovník naučný I, Praha 1888, s. 242-246.

¹⁰⁹ Masarykův slovník naučný V, Praha 1925, s. 29-30.

¹¹⁰ Praxe se požadovala dílem soudní, dílem u advokáta. Soudní působení u některého sborového soudu postačovalo jednorozční, u advokáta musel uchazeč pracovat šest let z toho minimálně tři roky po dosažení doktorátu. Provizorní advokátní řád z roku 1849 stanovil délku advokátní praxe na pět let (z toho tři roky po dosažení doktorátu).

¹¹¹ K advokátní zkoušce mohl být kandidát připuštěn, pokud už byl držitelem doktorátu a z praxe si odbyl alespoň čtyři roky. Advokátní zkouška se konala u vrchního zemského soudu před čtyřčlennou komisí složenou z předsedy, dvou radů vrchního zemského soudu a advokáta, kterého jmenovala advokátní komora ze zvolených zkušebních komisařů. Zkouška měla dvě části – písemnou a ústní. Ověřovala se znalost civilního a trestního práva. Komise se měla zároveň přesvědčit, „zda-liž a v které míře kandidát umí věci náležitě pochopovati a posuzovati, jak jest důmyslný a v pracích praktických vycvičený a umí-li pořádně přednášeti.“ Právní úprava advokátní zkoušky zůstala zachována od roku 1854 do roku 1948 beze změny (nařízení ministerstva práv č. 264/1854 ř. z.).

¹¹² Michal Skřejpek a kol., *Právnícký stav*, s. 168.

¹¹³ Tamtéž, s. 169.

Již od dob monarchie se neustále objevovaly spory, zda považovat advokacii za úřad nebo za živnost.¹¹⁴ Samotný advokátní řád zastával názor, že advokáti jsou příslušníky nezávislého stavu v poměru k soudům i správním úřadům. Ale tato nezávislost a samosprávnost jim byla zaručena pouze v první instanci, protože opravné prostředky proti rozhodnutí komory byly adresovány k orgánům soudní soustavy. I ministr spravedlnosti zasahoval do organizace advokacie – již roku 1872 mu bylo svěřeno právo nejvyššího dohledu, schvaloval jednací řády komory a stanovoval nebo měnil obvody, ve kterých advokátní komory působil

Pokud auskultant splnil veškeré zmíněné podmínky, měl už jako advokát právo zastupovat strany ve veškerých soudních i mimosoudních záležitostech, ve veřejných i soukromých věcech, a to před všemi soudy a úřady (s výjimkou živnostenských a částečně burzovních) v královstvích a zemích zastoupených na říšské radě. Taktéž se mohl volně stěhovat a volně provozovat praxi. Pod přísným trestem se advokátům zakazovalo, aby nabízeli své služby pomocí reklamy.¹¹⁵

Současně s provozováním advokátní praxe nemohl advokát zastávat jiný státní úřad, notářství ani jiné zaměstnání, které by bylo v rozporu s vážností jeho stavu.¹¹⁶ Jednou z možností dalšího povolání bylo učitelství. K řadě povinností patřilo např. zachování tajemství o svěřených věcech, odpovědnost za škody způsobené klientovi,¹¹⁷ archivování spisů po dobu pěti let. Za své služby měli samozřejmě nárok na odměnu, která nebyla až do roku 1890 určena tarifem.¹¹⁸ Avšak ještě dlouho poté převažovala smluvní výše odměny.

Disciplinárním orgánem byly advokátní komory,¹¹⁹ které se řídily tzv. disciplinárními statuty č. 40/1872 ř. z. Jakmile se disciplinární rada dozvěděla, že se advokát nebo kandidát advokacie dopustil přestupku, došlo k zahájení řízení i bez návrhu. Používalo se několik trestů, a to v různé výši – např. písemná důtka, peněžitá pokuta až do výše

¹¹⁴ Karel Květ, *Advokacie, knihovna Politika*, Praha 1938, s. 38.

¹¹⁵ Michal Skřejpek a kol., *Právníký stav*, s. 169.

¹¹⁶ Neslučitelnost advokacie s jiným úřadem byla uzákoněna již v polovině 17. století. (Stanislav Balík, *Minulost, přítomnost a perspektivy advokacie*, Plzeň 1998, s. 23.).

¹¹⁷ Za takto vzniklé škody odpovídal buď advokát sám, nebo z části on a z části stát.

¹¹⁸ Tarif byl konstruován do tří tarifních tříd. První třídu tvořilo území mimo české země (Viedeň a předměstí). Praha, Brno a po roce 1897 i Karlovy Vary a Mariánské Lázně spadaly do druhé třídy, ostatní města v Čechách do třídy třetí. Výše odměny závisela mimo jiné i na míře vzdělanosti advokáta či jiné osoby, jež prováděla daný úkon. (Stanislav Balík, *Minulost*, s. 36.).

¹¹⁹ Tamtéž, s. 29-30.

300 zlatých, pozastavení výkonu advokacie až na jeden rok. Nejhorším trestem bylo vymazání ze seznamu advokátů či ze seznamu kandidátů advokacie.

První advokátní komory se organizovaly na území monarchie již v roce 1849 a nacházely se v sídlech obvodů zemských soudů (Praha, Brno, Opava). V Čechách byla zřízena komora se sídlem v Praze. Schůze se konala jedenkrát do roka, ale na popud členů mohlo být svoláno i mimořádné zasedání. Orgány komory tvořila valná hromada, výbor komory, prezident komory¹²⁰ a jeho náměstek a samozřejmě i výše zmíněná disciplinární rada. Tyto orgány byly voleny na dobu tří let a většina funkcí v advokátní komoře byla čestná. Advokátní komora rovněž vydávala Ústřední věstník advokátní komory v království Českém. Ten vycházel od roku 1905 až do válečných let a bylo možné zde mimo jiné najít výklad předpisů, disciplinární i etické normy, jimiž se mají advokáti řídit.

Vykonavatelé advokacie se sdružovali v různých spolecích. Jedním z nejvýznamnějších byl Spolek českých advokátů, založený prvními absolventy české právnické fakulty. V roce 1898 začal vydávat Časopis českých advokátů.

Prvním advokátním periodikem se stal časopis Právník, jenž začal vycházet na počátku roku 1861.¹²¹

V Praze byla 15. prosince 1864 založena Jednota právnická, jejímž prvním starostou byl zvolen Antonín Randa,¹²² náměstkem se stal Josef Frič¹²³ a jedním ze zakládajících členů byl i advokát Jan Nepomuk Kaňka.¹²⁴

¹²⁰ Chronologicky řazený seznam prezidentů advokátních komor pro zkoumané období - Stanislav Balík, *Minulost*, s. 34-35; s. 43.

¹²¹ Co však může být do jisté míry překvapující, je fakt, že mezi prvními redaktory tohoto časopisu nena-
lezneme ani jednoho právníka. Redaktory byli kníže Rudolf Thurm-Taxis, Karel Jaromír Erben a Jan
Jeřábek.

¹²² Antonín Randa byl profesorem na pražské právnické fakultě, kde od roku 1861 jako držitel výjimky
přednášel v češtině občanské právo. Také připravoval české učitelské síly a zasloužil se tak nemalou
měrou o personální připravenost fakulty na její rozdělení, které proběhlo v roce 1882.

¹²³ Advokát Josef Frič (1804-1867) taktéž přednášel na univerzitě a jako soukromý docent zavedl české
přednášky o soudním řízení již roku 1848. V listopadu 1851 obhajoval s úspěchem v tiskovém procesu
Karla Havlíčka Borovského.

¹²⁴ Jan Nepomuk Kaňka (1772-1865) byl pražským advokátem, který během svého života zastával nej-
prve místo děkana právnické fakulty a později se stal dokonce rektorem Karlo-Ferdinandovy univerzi-
ty. Mimo jiné založil i Nadaci doktora Jana Kaňky, která byla určena ctihodným, chudým advokátům,
kteří vykonávali své povolání v českém království, i jejich chudým vdovám a sirotkům. Kaňkova žena
odkázala po mužově smrti této nadaci i jeden z jejich domů v Praze – v něm dnes sídlí Česká advokátní
komora (Národní třída 16, Praha 1).

5.2. Advokacie v letech 1850-1918

Advokacie byla nejprve svobodným povoláním. Proměna na úřad trvalo dlouho a nebyla jednoduchá.¹²⁵ V josefinské době patřily mezi podmínky nutné k přijetí do advokátského stavu doktorát práv¹²⁶ a advokátní zkouška vykonaná po splnění praxe před vrchním zemským soudem. Soudní řád z roku 1781 neměl ani pevně stanovenou délku povinné praxe, ani neurčoval počet kandidátů, kteří smějí být připuštěni k advokátní zkoušce. Avšak v brzké budoucnosti vzniklo několik opatření, která počet advokátů omezila.

Už roku 1800 musel každý kandidát advokacie na základě dvorského dekretu č. 408/1800 ř. z. před svým přijetím do úřadu doložit, že je držitelem doktorátu práv a že absolvoval dvouletou praxi. Mezi lety 1802-1821 se dokonce nekonaly advokátní zkoušky, aby se redukoval narůstající počet advokátů. Dělo se tak pouze v případě, že panovník udělil někomu výjimku. Na konci tohoto období došlo k přijetí předpisů, které znovu zavedly do praxe princip numerus clausus.¹²⁷ Pravomoc jmenování advokátů spadala do kompetencí Nejvyššího soudního a kasačního dvora ve Vídni od roku 1826 (předtím náleželo jmenovací právo panovníkovi).

Již roku 1849 došlo k vydání provizorního advokátního řádu (č. 364/1849 ř. z.), který rušil numerus clausus advokátů působících u určitého soudu. Rozhodnutí o tom, kdo se bude moci stát advokátem, zůstalo i nadále v rukou státu – nové advokáty jmenoval ministr spravedlnosti po předchozím dobrozdání vrchního zemského soudu a příslušné advokátní komory. Přesto, že následovalo určité zvýšení počtu advokátů, nedosahoval tento počet ani poté ideálního stavu. Proto i přes hrozbu trestů kvetlo po-

¹²⁵ První předpis, jenž obsahoval ustanovení o advokacii, pochází z roku 1627 pro Čechy a z roku 1628 pro Moravu. Jedná se o *Obnovené zřízení zemské*, které např. nařizovalo, že advokátem může být pouze osoba vysokoškolsky vzdělaná.

¹²⁶ Na venkově postačovalo i vysvědčení fakulty, které potvrzovalo znalost práv.

¹²⁷ Tento princip se prosadil již v polovině 17. století. Obnovené zřízení zemské bylo v letech 1640 a 1650 doplněno o upřesňující pasáž *Deklaratorií a Novel*, v kterých si panovník (stát) stanovil právo nepovolit výkon advokacie všem zájemcům. Jeho podstatou bylo, že advokáti mohli vystupovat pouze u toho soudu, u kterého vykonali přísahu (povinná od 7. prosince 1734). Počet advokátů připuštěných k přísaze byl tak pevně stanoven. Tato skutečnost přetrvávala až do vydání josefinského soudního řádu v roce 1781 (Stanislav Balík, *Minulost*, s. 22-23.).

koutnictví neboli vinklářství.¹²⁸ Pokoutníkem byl nazýván každý, kdo neoprávněně zakročil jménem stran, nebo kdo pro strany vyhotovil soudní podání.

Po volbách do říšského sněmu v letech 1848-1849 se ukázalo, že právníci, a zejména advokáti, představovali druhou nejpočetnější skupinu poslanců z Čech, Moravy a Slezska.¹²⁹ Umístili se tak hned za reprezentanty z řad soukromých a místních úředníků, jejichž zastoupení bylo největší (celkem 28 osob).

Byli to převážně právníci, kteří tvořili vedle spisovatelů, vědců a novinářů tzv. Národní reprezentaci uvědomělých Čechů. Ti také z hlediska skladby povolání představovali nejpočetnější skupinu poslanců českého a moravského zemského sněmu. Tento stav přetrvával v letech 1861-1902, proto také bývá toto období českých dějin charakterizováno jako „vláda advokátů.“ Významné postavení si advokáti udrželi prakticky až do roku 1914.

Konstitučně-liberální režim od počátku 60. let 19. století otevřel nové možnosti pro uplatnění studentům právnické fakulty, neboť se zvýšil počet příležitostí pro výkon právnických profesí. Absolventi pražské fakulty našli využití nejen v oblasti advokacie, notariátu, soudcovské služby a státního zastupitelství, ale i v obecní a po roce 1864 také v okresní samosprávě.¹³⁰ Také se mohli uplatnit v mnohých institucích hospodářské a finanční sféry. Úspěšné absolvování právnického studia proto skýtalo svým posluchačům nadějně vyhlídky na společensky ceněné uplatnění.

Nový advokátní řád uvedený zákonem č. 96/1868 ř. z. platil s účinností od 1. ledna 1869 a stal se tak jedním z prvních kroků, kterým se datoval vznik liberalistické advokacie v Předlitavsku.¹³¹ Došlo ke zrušení principu numerus clausus, a tak měl nárok na to stát se advokátem každý uchazeč, který splnil předepsané podmínky. Tento advokátní řád také podrobně upravoval práva a povinnosti advokátů.¹³² Sankce za porušení povinností stanovoval disciplinární status (zákon č. 40/1872 ř. z., o vykonávání moci disciplinární nad advokáty a kandidáty advokacie).

¹²⁸ Nařízení ministerstva práv č. 114/1857 ř. z., o nakládání s pokoutníky, definovalo vinklářství jako neoprávněně a za úplatu provozované sestavování spisů a podání k veřejným úřadům.

¹²⁹ V říšském sněmu působilo 23 advokátů z českých zemí. Naopak příslušníci advokátního stavu ze Solnohradska, Dolních a Horních Rakous představovali v téže době pouze 5 poslanců v říšském sněmu (Michal Skřejpek a kol., *Právnický stav*, s. 157-158.).

¹³⁰ Zdeňka Hledíková, Jan Janák, Jan Dobeš, *Dějiny*, s. 304.

¹³¹ Pavel Cibulka, *K vývoji předlitavského politického systému v letech 1848-1918*, Středočeský sborník historický 21, 1995, s. 129-164.

¹³² Povinnosti stavu udávalo všeobecně platné heslo „bezelstností a poctivostí ve svém chování čest a vážnost stavu svého zachovávatí.“

Případné disciplinární řízení bylo dvojinstanční, tj. nejprve se konalo před příslušnou disciplinární radou,¹³³ pak – bylo-li to nutné – se jednalo u Nejvyššího soudu. Na základě advokátního řádu z roku 1868 došlo ke zvýšení počtu advokátů. Tato vzestupná tendence se projevovala až do počátku první světové války.

Počet advokátů v Čechách a na Moravě

Rok	v Čechách	na Moravě
1848	-	35
1868	216	92
1890	739	261
1910	834	375
1917	1 060	621

Zdroj: Michal Skřejpek a kol., Právníkový stav a právní profese v minulosti, Praha 2007, s.174.

Nařízení ministerstva práv č. 59/1904 ř. z. povolovalo advokátům, kandidátům advokacie a obhájcům nosit roucho úřední neboli talár.¹³⁴

Stejně jako dnes i v minulosti přitahovali advokátní spory pozornost médií. Proto rozhodně nebylo výjimkou, že téměř v každém denním tisku se nacházela rubrika ze soudní síně.¹³⁵

Během první světové války byla advokacie i justice omezena.¹³⁶ Etapu 1914-1918 tak můžeme chápat jako období stagnace vývoje advokacie, nikoli však jako jeho úpadek.

V letech 1848-1914 se postupně stanovila práva a povinnosti advokátů, byla pevně zakotvena nezávislost advokáta na soudech a vznikly advokátní komory jako sdružující orgány příslušníků advokátního stavu. Nadto se počet advokátů zvýšil natolik, že poskytování právní pomoci bylo zajištěno na celém území Čech, Moravy a Slezska bez větších potíží. Na některých místech fungovaly rodinné advokátní kanceláře již po několikátou generaci. Díky tomu se poměry v advokacii stabilizovaly.

¹³³ Disciplinární rada jest orgánem advokátní komory. Při řízení reprezentoval komoru její zástupce a obviněný si mohl zvolit svého obhájce. Platila zde *zásada non bis in idem* (to je právní zásada, podle které nelze v téže věci znovu zahajovat soudní řízení, bylo-li již o ní vydáno soudem rozhodnutí, jež nabylo právní moci.).

¹³⁴ Výsady nosit talár pozbyli roku 1948.

¹³⁵ Například transparentní aféra Josefa Fikara, kterou se zabývaly např. Národní listy právě ve své rubrice ze soudní síně dokonce několikrát.

¹³⁶ Například kandidátům advokacie nebylo v období první světové války umožněno vykonávat civilní službu. Dále válka způsobila pozastavení činnosti porotních soudů. Jen někteří advokáti obdrželi oprávnění, aby mohli obhajovat u vojenských soudů. Následkem toho byli dočasně podřízeni ministerstvu vojenství (Stanislav Balík, *Minulost*, s. 38.).

5.3. Advokacie v českých zemích v letech 1918-1938

Advokacie první republiky převzala právní předpisy rakouské a navázala tak na předchozí vývoj v Předlitavsku.¹³⁷

Charakteristickým rysem advokacie tohoto období byla také snaha sjednotit právní řád v českých zemích (zde platil předlitavský neboli rakouský advokátní řád ze dne 6. července 1867) a na Slovensku (kde existoval uherský advokátní řád zákonný článek XXXIV. z roku 1874). Provozování advokacie a činnost advokátů se řídily základní normou, kterou představoval právě rakouský advokátní řád č. 96/1868 ř. z.¹³⁸

Nejprve byl upraven advokátní tarif, a to hned roku 1919 (nařízení vlády č. 498/1919 Sb. z. a n. o nové sazbě advokátní).¹³⁹

Roku 1920 došlo k vydání zákona č. 83/1920 Sb. z a n., který například umožnil volné přesídlení advokátů a koncipientů (kandidátů advokacie) z území, kde platil rakouský advokátní řád, na území, kde platil uherský řád, a naopak. Muselo se tak ale stát nejpozději do roka ode dne vydání tohoto zákona.

Největší úpravu dosavadního advokátního řádu znamenalo vydání zákona č. 40/1922 Sb. z. a n. Tímto zákonem byly v celém Československu unifikovány předpisy o nabytí a pozbytí oprávnění být advokátem. K jeho přijetí došlo 31. ledna roku 1922 a obsahoval základní pravidla pro výkon (§ 1), omezení (§ 2) či zánik (§ 3) advokátní praxe na území republiky. Zákon č. 40/1922 Sb. z. a n. byl také prvním právním předpisem, jenž předpokládal, že právnické povolání budou vykonávat i ženy.¹⁴⁰ Zmíněný zákon rovněž nově vymezoval, kdo „advokacie nemůže dosáhnouti.“¹⁴¹ Stejný zákon také upravoval délku praxe kandidátů advokacie,

¹³⁷ Kontinuita rakouského práva v českých zemích a uherského práva na Slovensku a Podkarpatské Rusi byla právně zakotvena v tzv. recepční normě č. 11/1918 Sb. z. a n.

¹³⁸ Členil se do 5 oddílů o 41 paragrafech. Tento advokátní řád upravoval přístup k advokacii, práva a povinnosti advokátů, organizaci a postavení advokátních komor aj.

¹³⁹ Ten byl ještě několikrát upraven. Definitivní úprava advokátního tarifu pocházela z roku 1923 (vládní nařízení 95/1923 Sb. z. a n.). Odměna byla stanovena bez ohledu na to, kde se advokátní úkon prováděl – došlo ke zrušení tarifních tříd. Nadále zůstal zachován fakt, „že sazbou nebude dotčeno právo účastníků domluvit se o výši odměny, ani právo soudů zkoumati, zda-li jednotlivé úkoly byly nutné a účelné.“

¹⁴⁰ Právě § 3 citovaného zákona, který zmiňuje důvody, v jejichž důsledku dochází k zániku práva vykonávat advokacii, říká: „...pozbude-li žena, vykonávající advokacii, československého státního občanství sňatkem, uzavřeným s cizincem, může k její žádosti ministerstvo spravedlnosti po slyšení advokátní komory povolit, aby advokacii i dále vykonávala.“

¹⁴¹ Stanislav Balík, *Právní předpisy o advokacii v Čechách v letech 1918-1938 a jejich dobová interpretace*, Právněhistorické studie 34, Praha 1997, s. 202-203.

a to nejprve na šest let (oproti původně sedmileté praxi), z toho pět let měl koncipient působit u advokáta. Od 1. ledna 1924 postačovalo dokonce jen pět let praxe u advokáta. Opakovaně se jednalo o možnosti započítat do povinné praxe vojenskou službu. Výsledkem jednání se stalo vládní nařízení č. 224/1936 Sb. z. a n., které povolovalo, aby polovina délky vojenské služby byla uznána jako součást advokátní praxe. Zákon č. 40/1922 Sb. z. a n. nadále obsahoval i formulí slibu, který skládal kandidát advokacie před zápisem do seznamu advokátů do rukou předsedy komory nebo jeho náměstka. Současně s podáním ruky sliboval budoucí kandidát, že „bude republiky Československé věren, že bude u výkonu svého povolání veškeré zákony a platná nařízení zachovávat i své povinnosti plniti svědomitě.“¹⁴²

Poslední úpravou byl zákon č. 144/1936 Sb. z. a n., jenž měnil a doplňoval některá ustanovení o advokátech. V platnost vstoupil 1. července 1936. Změna nastala opět v délce povinné advokátní praxe, jejíž trvání bylo prodlouženo na původních 6 let, z nichž minimálně 5 let musel koncipient absolvovat u advokáta. Do doby praxe se napříště mohl započítat jinde strávený výcvik (například u notáře, u soudu, ...) trvající maximálně rok. Tento zákon však zejména rozšířil pravomoci advokátní komory o právo „usnáseti se o zaopatření advokátů a kandidátů advokacie v invaliditě a stáří, jakož i vdov i sirotků po advokátech a kandidátech advokacie a založiti za tím účelem za souhlasu ministerstva spravedlnosti invalidní a starobní zaopatření způsobem donucovacím, a to zřízením ústavu vlastního jedné nebo několika advokátním komorám a nebo hromadným přistoupením k řízenému již ústavu pojišťovacímu.“¹⁴³

I v období první republiky platilo, že využívání reklamy není povoleno. Jedinou výjimkou, kdy mohl advokát využít reklamních služeb, byla situace, když otevřel nebo přemístil svou kancelář. V tomto případě mu bylo dovoleno, aby pomocí reklamy tento fakt oznámil veřejnosti. Přesto mohl zveřejnit pouze adresu nově otevřené nebo přemístěné kanceláře. K dalšímu zpřísnění se přistoupilo v roce 1932 – bylo ustanoveno, že advokát „tak smí učiniti toliko jednou, poněvadž by opakování insertů mohlo míti charakter nepřipustné reklamy.“

¹⁴² „Advokátní slib se děje po vyčkání písemného nebo telefonického sdělení pp advokátům, aby se dostavili k vykonání advokátního slibu, neboť napříště budou sliby vykonávány pouze v době k tomu předem určené, jež to vykonání slibu děje se způsobem slavnostním.“ (Evžen Tarabrin, *Zásadní usnesení a rozhodnutí valných hromad a výboru Advokátní komory v Čechách*, Praha 1938, s. 11.

¹⁴³ Více uvádí článek II. odst. 1 citovaného zákona č. 144/1936 Sb. z. a n.

Ani vztahy mezi advokáty nebyly vždy ideální a stávaly se často předmětem disciplinárních řízení. Disciplinární rada řešila například porušení povinností povolání¹⁴⁴ a poškozování vážnosti a cti advokátního stavu.¹⁴⁵

Několik let vzrůstající počet advokátů dosáhl vrcholu ve 30. letech 20. století, a to zejména v Praze,¹⁴⁶ kde se díky tomu rozvíjel nejen konkurenční boj, ale zvětšila se i míra specializace jednotlivých advokátních kanceláří. Hlavní město bylo sídlem všech velkých firem, jakož i ústředních úřadů, bank aj. A nejen proto zůstávalo velké množství absolventů právnické fakulty po skončení studií právě zde.¹⁴⁷

Počet advokátů v Československu

Rok	Čechy	Morava	Slezsko	Celkem ČSR
1918	1 343	402	81	1 826
1925	1 550	519	75	2 144
1927	1 861	597	74	2 552

Zdroj: Úřední věstník advokátní komory v Čechách, Praha 1933, s. 25.

5.4. Advokacie ve Strakonících

Pro Strakonice byla typická tzv. venkovská advokacie.¹⁴⁸ Na malém městě se totiž téměř neprojevoval konkurenční boj mezi jednotlivými advokátními kancelářemi a nedošlo zde ani k dramatickému nárůstu počtu advokátů, který byl typický pro 30. léta. Archivní materiály týkající se advokacie jsou útržkovité, zejména pro období Rakouska-Uherska. Nejvýznamnější roli v mém bádání hrála rodinná advokátní kancelář Fikarových, která mi poskytla náhled na advokacii pro téměř celé zkou-

¹⁴⁴ Mezi prohřešky tohoto druhu patřilo například liknavé vyřizování klientských věcí.

¹⁴⁵ K nejčastějším přečinům, které poškozovaly čest a vážnost stavu, patřily urážky, ať už kolegů advokátů, soudců či jiných úředníků.

¹⁴⁶ Roku 1933 působilo v Praze 1016 advokátů, což znamená, že na jednoho advokáta připadalo 867 obyvatel. (Úřední věstník advokátní komory v Čechách, Praha 1933, s. 25.).

¹⁴⁷ „Roste přirozeně koncentrační přitažlivost velkoměst, zejména Prahy, a není ničím paralysována. V Praze nebo jiném univerzitním městě stráví příští advokát studijní léta a obyčejně i delší či kratší dobu, než-li se proplete povinnými zkouškami. Zvykne se tedy. Na venkov není dnes – jak tomu bývalo kdysi – váben ani rozdílem v platech koncipientských, a tak jest mu příjemnější zůstat na známých místech, než-li jít do nejistého – jak se asi vyjadřuje ve svých myšlenkách – Zapadákova. V Praze se od něho nežádá a nemůže žádat tolik výdělečné práce, jako v kancelářích venkovských, a přitom má větší možnost k požitkům, tak – chcete-li – ke skutečnému rozvoji. Venkov se dnes ostatně dorostu přímo uzavírá, poněvadž advokáti při svém seskupení a úpadku poptávky nemají na něm stejně jako v Praze mnohdy sami co dělati.“ (Karel Květ, *Advokacie*, s. 126.).

¹⁴⁸ Typickým znakem venkovské advokacie byla uzavřenost okruhu advokátů jak do počtu osob, tak do rozlohy území, na kterém tito lidé působili.

mané období. Vliv advokátů jako představitelů tzv. městské honorace byl značný, neboť se zapojovali do samosprávy města, čímž určovali společenský a kulturní rozvoj regionu. Většinou se jednalo o ekonomicky samostatné osoby, které měly dobré zázemí, což dokazoval fakt, že téměř vždy vlastnily dům (i několik) nebo pozemky ve městě a okolí.

Na tomto místě bych ráda zmínila několik zástupců advokacie, kteří působili ve Strakonících.

Josef Fikar

Narodil se 20. března 1809 v Radomyšli (obec na Strakonicku). Jeho otec Josef pracoval stejně jako dědeček ve funkci panského myslivce na Hořovickém panství. Matka Helena rozená Frauknechtová se starala o početnou rodinu. Josef Fikar vystudoval právnickou fakultu a poté pracoval jako koncipient u strakonického advokáta JUDr. Jana Lehracha. Nikdy sám nezískal doktorát práv. Byl měšťan a zároveň působil jako nadstrážník první setniny národní gardy ve Strakonících. S manželkou Josefou Fikarovou¹⁴⁹ vychovali šest dětí, z nichž se dva synové (Augustin a Karel) stali stejně jako jejich otec advokáty. Josef Fikar bydlel s rodinou v domě č. p. 84, který koupil ve 40. letech 19. století. Byl mimo jiné i velmi literárně nadaný. Působil v několika kulturních spolcích a stal se vyhledávaným řečníkem na společenských akcích. U příležitosti významných výročí a svátků přednášel oslavné řeči, jichž byl autorem. Za všechny lze jmenovat například oslavný proslov na tradičním každoročním plese Josefů, který se konal v Besedě ve Strakonících.¹⁵⁰ Tento oblíbený a vážený muž sám sebe označoval za stoupence federalismu,¹⁵¹ neboť o sobě prohlašoval, že je „...přítel celistvosti a mohutnosti Rakousko-Uherské říše a blaha všech v ní žijících národů i dynastie“¹⁵² Roku 1871 se Josef Fikar zapletl do tzv. transparentní aféry. Vyvěsil totiž do okna svého domu transparent, na nějž na-

¹⁴⁹ Josefa byla dcerou kloboučnického mistra Vojtěcha Hischmana. Narodila se 8. června 1812 ve Strakonících. S Josefem se vzali 10. února 1835.

¹⁵⁰ Dále psal modlitby, byl autorem pozvánek na četné politické akce, psal o dudácích, o výročích králů atd. (SOkA Strakonice, Rodinný archiv Fikarů 1822-1923, inv. č. 20, sign. III 3, kart. 1.).

¹⁵¹ Federalismus je politický směr požadující takové státní zřízení, které umožňuje samostatnost jednotlivých částí většího celku, ale pouze do té míry, než prospěch ze společných zájmů převáží nad samostatností.

¹⁵² Takto prezentoval svůj postoj ve Spise pamětním, který zaslal dne 14. května 1871 ministru spravedlnosti JUDr. Hrabětkovi.

psal epigram, který měl evokovat jeho postoj k právě odvolanému rakouskému ministrovi Beustovi.¹⁵³

„Nás přitlačit ke zdi chtěl,
Sám k ní tlačěn vyletěl,
Pozdě sice , ale přece,
Vlastně přece, ale pozdě,
Jak to vždycky u nás jest,
Toť ta kletba, toť náš trest.“¹⁵⁴

Přestože se jednalo jen o volný překlad německých veršů, které byly navíc umírněny, byl Josef Fikar předvolán k c. k. okresnímu hejtmanství ve Strakonících. Jelikož odmítl odvolat svá slova, došlo k jeho odsouzení. Rozsudek zněl – „za demonstraci proti vládě se odsuzuje k pokutě 10 zlatých, která bude věnována na potřeby chudých ve Strakonících.“¹⁵⁵ To se stalo dne 15. listopadu 1871. Avšak Josef Fikar se s tím nehodlal smířit, neboť byl stále přesvědčen, že se neprovinil, a tak se odvolal. Kauza se vlekla několik let a informovaly o ní i Národní listy.¹⁵⁶ Nakonec musel pokutu zaplatit, ale učinil tak až po opakovaných výzvách městského zastupitelstva na sklonku roku 1876. Josef Fikar zemřel roku 1889.

JUDr. Karel Fikar

Nejstarší syn Josefa Fikara a jeho ženy Heleny se narodil 7. dubna 1839 ve Strakonících. Vysokoškolské studium zahájil na podzim roku 1859 na pražské právnické fakultě a již v listopadu 1862 školu dokončil.¹⁵⁷ Následovalo množství praxí u různých institucí za účelem získat doktorát práv. Nejprve pracoval u c. k. notáře Bedřicha Rudolfa v Litomyšli (v době od 1. července 1865 do 30. června 1866), poté působil u notáře JUDr. Karla Mayera v Křivoklátě. Tímto splnil povinnou notář-

¹⁵³ Friedrich Ferdinand hrabě Bust (1809-1886) byl nejprve saským a později rakouským politikem. Od roku 1866 působil ve Vídni jako ministr zahraničí a od roku 1867 jako ministerský předseda. Připravil vyhlášení rakousko-uherského vyrovnání.

¹⁵⁴ SOKA Strakonice, Rodinný archiv, inv. č. 17, sign. II 2, kart. 1.

¹⁵⁵ Tamtéž, inv. č. 20, sign. II 4, kart. 1.

¹⁵⁶ Národní listy ze dne 22. listopadu 1871, s. 12. (odvolání Josefa Fikara proti rozhodnutí okresního hejtmanství ve Strakonících); Národní listy ze dne 3. září 1876, s. 16. (zamítnutí tohoto odvolání).

¹⁵⁷ Absolventský list s datem 26. listopadu 1862 je součástí rodinného fondu (SOKA Strakonice, Rodinný archiv, inv. č. 5, sign. I 1, kart. 2.).

skou praxi a následovala koncipientská činnost v advokátní kanceláři. S tou začal v červnu 1870 u jičínského advokáta JUDr. Františka Čapka, ale kvůli nemoci, a tedy nemožnosti plnit své povinnosti, byl po necelém roce (31. května 1871) propuštěn. Ještě před tím si svou pracovitostí a zodpovědností stihl v Jičíně udělat dobré jméno, a tak ho okamžitě, i přes trvající indispozici, přijal do svých služeb JUDr. František Lohař a poté i JUDr. František Flanderka. V září 1872 opustil Karel Fikar Jičín a další část své advokátní praxe vykonával v Hradci Králové u JUDr. Františka Srdínka (září 1872 – srpen 1873).¹⁵⁸ Jelikož tak splnil veškeré podmínky, požádal 5.září 1873 c. k. vrchní zemský soud v Praze o termín advokátní zkoušky s prosbou, aby se konala nejdříve za měsíc, aby tak měl dostatek času na přípravu. Jeho požadavku bylo vyhověno, a tak se ve dnech 9. a 10. října 1873 vždy dopoledne o osmé hodině dostavil k vrchnímu soudu zemskému a vykonal zde písemnou část advokátní zkoušky. Protože uspěl, mohl dne 16. října absolvovat i ústní část přezkoušení. Obě zkoušky vykonal s velmi dobrým prospěchem. Díky této skutečnosti byl ještě roku 1873 zanesen do seznamu obhájců ve věcech trestních. Nakonec absolvoval i roční praxi u soudního dvora, konkrétně u c. k. krajského soudu v Hradci Králové (od 1. prosince 1873 do 5. prosince 1874). Dne 21. prosince téhož roku si podal žádost, aby byl zapsán do seznamu tuzemských advokátů se sídlem v Rychnově nad Kněžnou. Požadavku bylo vyhověno v momentě, kdy Karel Fikar zaplatil zákonný poplatek 10 zlatých v kolkovních známkách, dále insortní poplatek 3 zlaté a konečně „příspěvek ku komoře advokátní“ ve výši 7 zlatých, který však bylo nutno odvádět dvakrát ročně. I když žil Karel Fikar po dlouhou dobu mimo Strakonice, nikdy nezažádal o domovské právo jinde, a tak zůstal i s celou svou rodinou¹⁵⁹ příslušníkem obce strakonické. Po svém otci zdědil nejen nadání a touhu pracovat jako advokát, ale také umělecké sklony. Byl totiž talentovaným zpěvákem a dlouholetým členem pěveckého sboru ve Strakonících (až do roku 1864, kdy se ze Strakonic definitivně odstěhoval). Dále působil například v Umělecké besedě v Praze.¹⁶⁰

¹⁵⁸ Každý z advokátů a notářů, u kterých vykonával praxi, vystavil Karlu Fikarovi osvědčení o praxi, pod nějž přitiskl svou pečeť. Tímto způsobem pak mohl kandidát advokacie doložit, že splnil povinnou délku a rozvržení praxe. Mohl tak požádat o termín advokátní zkoušky (SOkA Strakonice, Rodinný archiv, sign. I 2, kart. 2.).

¹⁵⁹ Spolu s manželkou Arnoštkou (narozenu 13. dubna 1844) a třemi dětmi - Zdeňkou, Bohumilou a Karlem. (SOkA Strakonice, AM Strakonice, kniha 148, s. 353.).

¹⁶⁰ Členství v obou spolcích je doloženo čestnými diplomy, které jsou rovněž součástí pozůstalosti. (SOkA Strakonice, Rodinný archiv, inv. č. 55-68, sign. I 5, kart. 2.).

JUDr. Augustin Fikar

Augustin byl Karlův mladší bratr. Narodil se jako poslední 26. srpna 1851 ve Strakonících.¹⁶¹ Po získání doktorátu se usadil ve Strakonících, kde působil ve funkci zemského advokáta a obhájce ve věcech trestních. Roku 1888 se oženil s Vilemínou Chajerovou z Kouřimi (politický okres Kolín). O jeho velmi dobré finanční situaci svědčí fakt, že mohl lidem půjčovat poměrně velké částky peněz i na delší časové období.¹⁶² Své peněžní transakce, ať už příjmy z advokátní činnosti, či výdaje za domácnost nebo jiné, si velmi pečlivě zaznamenával do sešitu, který prý nosil vždy při sobě, aby nezapomněl něco zapsat. Augustin byl činný i ve správě města Strakonice. Roku 1886 ho zvolili do spořitelního výboru městské spořitelny a v roce 1905 se stal dokonce ředitelem této spořitelny.¹⁶³ Provozoval vlastní advokátní kancelář, kde začínal svou právní kariéru i jeho syn Miroslav, který zde pracoval jako auskultant a později i jako samostatný advokát. JUDr. Augustin Fikar zemřel na podzim roku 1923.

JUDr. Miroslav Fikar

Narodil se 3. srpna 1889 ve Strakonících a dospělosti se dožil jako jediný ze tří dětí Augustina a Vilemíny Fikarových. Během studií na právnické fakultě bydlel v Řeznické ulici č.p. 10 (Praha 2).¹⁶⁴ Kolem roku 1909 vedl četnou korespondenci s básníkem Adolfem Hejdukem,¹⁶⁵ který mu radil, jak psát poezii, a řekl mu, kde lze nechat dílo vytisknout.¹⁶⁶ Poté, co získal doktorát práv, začal pracovat v kanceláři svého otce, ale už roku 1923 podal žádost k Advokátní komoře v Praze, aby mohl z této kanceláře vystoupit. Návrhu bylo vyhověno, a tak 23. února 1923 opustil Miroslav Fikar advokátní kancelář svého otce JUDr. Augustina Fikara.¹⁶⁷ O tom, zda začal vykonávat advokacii samostatně, nemáme zprávy. Jisté je, že ve Strakonících zůstal až do roku

¹⁶¹ Zápis v matrice domovských příslušníků uvádí jako datum narození 26. srpen 1851, ale datum narození, které nalezneme na vysokoškolském diplomu tvrdí, že se narodil až 27. srpna 1851 (Tamtéž, inv. č. 32, sign. I 1, kart. 2.).

¹⁶² Roku 1893 tak půjčil manželům Hroudovým, gruntovníkům z Velké Turné (obec na Strakonicku), 300 zlatých s návratností za 3 roky a roku 1897 manželům Filipovým z Cehnic (politický okres Strakonice) částku 600 zlatých dokonce na 5 let. (Tamtéž, inv. č. 37, sign. I 6, kart. 2.).

¹⁶³ Tamtéž, inv. č. 39, sign. IV 1, kart. 2.

¹⁶⁴ Tamtéž, inv. č. 41, sign. VI 2, kart. 2.

¹⁶⁵ Adolf Hejduk (1835-1923) byl představitel literární skupiny kolem almanachu Máj (1858-1862).

¹⁶⁶ Tímto způsobem vznikla například agitační báseň Studentstvo, která vyzývá k boji za jazyk a svobodu. Je součástí souboru básní Miroslava Fikara ze studentských let. (SOkA Strakonice, Rodinný archiv, sign. III 1, kart. 2.).

¹⁶⁷ SOkA Strakonice, Rodinný archiv, inv. č. 40 sign. VI 1, kart. 2.

1928. Následujícího roku se přestěhoval do Prahy, kde se oženil s Ludmilou Šourkovou.¹⁶⁸ Dne 12. prosince 1939 byli oba dva přijati do domovského svazku hlavního města Prahy. Miroslav Fikar obdivoval díla Fridricha Nietzscheho¹⁶⁹ – mimo jiné se ztotožňoval například s jeho tvrzením: „Nesmíme se jen učit milovat své nepřátele, ale i nenávidět své přátele.“¹⁷⁰ Tvrdil o sobě, že je extrémní individualista, a také že: „...pokládal bych za svůj úpadek, kdybych našel přítele.“¹⁷¹ Pracovní činnost tohoto původně strakonického advokáta v Praze zůstala neobjasněna. S určitostí víme jen to, že přežil druhou světovou válku, neboť byl od 7. prosince 1947 veden jako státní rada.¹⁷²

JUDr. Max Brock

Narodil se 27. září 1870 v Rakovníku. Poté vystudoval práva na univerzitě v Praze. Na sklonku roku 1897 se zde oženil se stejně starou Emmou Bodowskou. Již v roce 1902 působil jako advokát ve Strakonících, kde provozoval vlastní kancelář. Více než 10 let trvalo, než mu bylo uděleno domovské právo. Stalo se tak až 24. února 1913.¹⁷³ Přijetí do strakonické obce se samozřejmě vztahovalo i na celou jeho rodinu. Max Brock měl se svou ženou dvě dcery (Marii a Elsu), které se provdaly a usadily ve Strakonících, a syna (Hanuše), jenž pracoval jako státní úředník v Praze.

JUDr. Václav Topinka

Pocházel z malé obce zvané Křeč (náležící pod obvod politického okresu Pelhřimov), kde se 25. září 1887 narodil. Ještě před dokončením studií na právnické fakultě se oženil s Marií Vorlovou ze Strakonic a přestěhoval se tam.¹⁷⁴ Jako samostatný advokát působil ve městě od roku 1922. Václav Topinka zde postupně koupil několik domů, což dokazuje jeho dobrou ekonomickou situaci. Poté, co uplynulo 10 let od jeho přestěhování se do Strakonic, požádal o přiznání domovského práva. Žádost odeslanou dne 5. října 1923 podložil písemným prohlášením dvou svědků, kteří

¹⁶⁸ Ludmila se narodila v roce 1906 a byla tudíž o 17 let mladší než Miroslav. Jestli měli děti, není známo.

¹⁶⁹ Friedrich Nietzsche (1844-1900) byl německý filozof a jeden z předchůdců teorií o nadřazenosti určitých ras (autor pojmu nadčlověk).

¹⁷⁰ SOKA Strakonice, Rodinný archiv, inv. č. 45, sign. II 3, kart. 2.

¹⁷¹ Tamtéž.

¹⁷² Jmenovací dekret a fotografie z prosince 1947 (Tamtéž, , inv. č. 51 sing. V 1.).

¹⁷³ SOKA Strakonice, AM Strakonice, kniha 148, s. 118.

¹⁷⁴ Matrika domovských příslušníků obce Strakonice udává, že se JUDr. Václav Topinka usadil ve městě 3. listopadu 1913 (Tamtéž, kniha 172, s. 312.).

mohli potvrdit, že žije již 10 let na území města Strakonice a že nepobíral a ani nepobírá žádnou podporu. Takováto forma žádosti byla dána normou. Po ověření přiložených svědectví dospěla městská rada k závěru, že žádosti bude vyhověno, a tak obdržel JUDr. Václav Topinka domovské právo jak pro svou osobu, tak pro svou rodinu – manželku a dva syny (Jana a Jaromíra).¹⁷⁵

¹⁷⁵ SOKA Strakonice, AM Strakonice, kniha 172, s. 312.

6. Notářství

6.1. Notáři

Na úvod bych zmínila definici pojmu notář, jak ji uvádí nejprve Ottův slovník naučný a posléze i Masarykův slovník naučný:

„Notář jest osoba státem zřízená a veřejně pověřená k tomu, aby o prohlášeních a jednáních právních a o právních skutečnostech spisovala a vydávala veřejné listiny, pak k tomu, aby listiny jí svěřené uschovávala a přijímala peníze i cenné papíry k tomu cíli, ba je jinému vydávala neb k úřadu složila. Notářství jest veřejným státním úřadem.“¹⁷⁶

„Notář – veřejný orgán, ustavovaný státem (ministerstvem spravedlnosti) a nadaný veřejnou věrou, aby působil jednak jako orgán osvědčování při spisování listin o právních jednáních a při ověřování podpisů, obsahů různých prohlášení a oznámení, skutků, (směnečných protestů) a stavů, jež mají míti právní účinky, jednak jako výpomocný orgán soudní (soudní komisař) v řízení exekučním i v nesporném, zejména pozůstalostním. Kromě toho je notář činný i jako soukromoprávní zástupce (zmocněnec) a obhájce stran nejen ve věcech nesporných, nýbrž i ve věcech sporných a konečně i trestních (byl-li zapsán do listiny obhájců). Při spisování aktů notářských je působnost notářů výhradná.“¹⁷⁷

Notářský řád vydaný roku 1850 udával, že notářem se mohl stát pouze rakouský říšský občan, zletilý, který byl plně způsobilý k právním úkonům, bezúhonný, znalý jazyka okresu, v němž hodlal působit, a to po úspěšném složení zkoušky advokátní nebo notářské.¹⁷⁸

V notářském řádu z roku 1855 byl již stanoven minimální věk potřebný k výkonu notářského povolání, a to na 24 let. Další podmínkou bylo křesťanské vyznání. Tento řád připouštěl i možnost složit místo notářské či advokátní zkoušky zkoušku soudcov-

¹⁷⁶ Ottův slovník naučný XVIII, Praha 1902, s. 438-440.

¹⁷⁷ Masarykův slovník naučný V, Praha 1931, s. 217-218.

¹⁷⁸ Tyto podmínky stanovoval notářský řád č. 366/1850 ř. z., jehož vzorem byl zejména francouzský notářský řád.

skou.¹⁷⁹ Pokud spolu s ní absolvoval i jednoletou praxi v notářství, nestála v jeho cestě za úspěšnou kariérou notáře žádná překážka. Působnost notáře byla omezena na území místního soudu první instance, kde měl určené úřední sídlo, ve kterém byl povinný se zdržovat.¹⁸⁰

Do úřadu jmenoval notáře ministr spravedlnosti. Dělo se tak na základě výsledků konkurzu, jež vyhlášovala notářská komora na každé uprázdněné místo notáře. Po svém jmenování do úřadu obdržel notář jmenovací dekret a po složení kauce¹⁸¹ musel požádat o schválení pečeti.¹⁸² Kdyby do tří měsíců od svého jmenování neotevřel kancelář a nesložil přísahu, předpokládalo se, že se svého místa vzdal.

Roku 1871 došlo opět ke změně požadavků na budoucí notáře. Uchazeč o notářský úřad musel prokázat domovské právo v některé z obcí zastoupených na říšské radě, stáří 24 let věku, bezúhonnost, plnou způsobilost k právním úkonům, dokončená studia věd právních, úspěšně složenou notářskou (soudcovskou nebo advokátní) zkoušku a čtyřletou praxi, z níž minimálně dva roky absolvoval u notáře.¹⁸³

Notář musel přísahat,¹⁸⁴ že bude „...věren císaři a jeho poslušen,“ že chce „...státní zákon základní nezlomně zachovávat i svůj úřad jako c. k. notář tak, jak zákon velí, přesně a svědomitě zastávat.“ K dalším povinnostem náleželo vyvarovat se možného střetu zájmů a zachovávat mlčenlivost o svěřených věcech.¹⁸⁵

¹⁷⁹ Tato zásada ale neplatila recipročně – notářská zkouška nemohla nahradit soudcovskou zkoušku ani zkoušku advokátní, přestože se tuto skutečnost snažili notáři změnit.

¹⁸⁰ Listina sepsaná notářem mimo hranice územního obvodu soudu první instance, pod který spadalo jeho sídlo, neměla moc veřejné listiny.

¹⁸¹ Výše kauce byla odstupňována podle velikosti notářova sídla od 1000-8000 zlatých. Měla sloužit k zajištění náhrad a plateb notáře, jež by vznikly během jeho úřadování. Pokud byla z kauce určitá částka odčerpána, na zmíněné výdaje měl notář povinnost doplatit ji do původní výše.

¹⁸² Ta musela obsahovat jméno a příjmení notáře, označení hodnosti – tj. notář a označení jeho úředního sídla i země, kde se dané sídlo nacházelo. Po úpravě z roku 1920 přibylo ještě vyobrazení malého státního znaku Československé republiky (Karel Malý a kol., *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, Praha 1997, s. 289-290.).

¹⁸³ Nadále již nebyla vyžadována křesťanská víra uchazeče, neboť dle říšského zákona z roku 1867 byly všechny veřejné úřady zpřístupněny všem státním občanům – a to bez ohledu na jejich náboženské vyznání.

¹⁸⁴ Text přísahy byl upraven po vzniku Československé republiky zákonem č. 155/1919 Sb. z. a n. a zněl: „Přísahám, že budu Československé republice vždy věren a vlády její poslušen, že budu veškeré zákony a platná nařízení zachovávat i svůj úřad jako notář podle zákonných ustanovení řádně a svědomitě zastávat.“

¹⁸⁵ Michal Skřejpek a kol., *Právníkový stav*, s. 166.

Notáři byli jmenováni na doživotí a proti své vůli nemohli být přeloženi na jiné místo. V době své nepřítomnosti v úřadě museli jmenovat substituta¹⁸⁶, který je zastupoval.

Počet notářů v Československu

Rok	Čechy	Morava	Slezsko	Slovensko	Podkarpatská Rus	Celkem
1932	258	100	64	61	10	493

Zdroj: Jiří Brázda a kol., *Notářství, jeho vývoj, organizace a pravomoc*, Praha 1976, s. 41.

6.2. Notářství v letech 1850-1918

Na počátku tohoto období se notářství nacházelo ve velmi špatném postavení. Dosud platný josefínský soudní řád z roku 1781 totiž prakticky završil úpadek instituce notářství.¹⁸⁷ Císařským patentem č. 13/1781 a dalšími opatřeními¹⁸⁸ došlo k omezení notářské agendy, takže po celou první polovinu 19. století pouze vydávali tzv. směnečné protesty.¹⁸⁹ Notáři však zprvu v praxi toto omezení své činnosti nedodržovali a i nadále sepisovali a ověřovali jak veřejné, tak soukromé listiny.¹⁹⁰ Snaha rozdělit agendu listin mezi patrimoniální úřady a advokáty vedla k nárůstu pokoutnictví.

Neúnosnou situaci mělo vyřešit zavedení moderní podoby notářství. Doporučení, aby se tak stalo, dal císaři Ferdinandu V. již v roce 1844 Nejvyšší soud. Ale v důsledku revoluce došlo ke zpoždění příprav notářského řádu. Příznivý vliv na utvoření instituce moderního notářství měla i skutečnost, že zanikly patrimoniální úřady.¹⁹¹ Ministr práv

¹⁸⁶ Substitut je právní zástupce oprávněný jednat za jiného jeho jménem. Práva a povinnosti vyplývající z jeho jednání vznikají přímo zastoupenému, jako by jednal sám.

¹⁸⁷ Michal Skřejpek a kol., *Právníký stav*, s. 165.

¹⁸⁸ V roce 1782 bylo notářům dáno právo zastupovat účastníky u soudů obchodních a směnečných, ale již roku 1824 bylo toto oprávnění odňato notářům, kteří neměli právníký doktorát.

¹⁸⁹ Josefínský soudní řád stanovil, že jedinými veřejnými listinami jsou právě směnečné protesty. Směnečný protest jest formálně učiněné zjištění neúspěchu předložení směnky k přijetí nebo placení; provádí se jím směnečný postih (regist).

¹⁹⁰ Již notářský řád z roku 1512 uváděl, že „úkolem notářů bylo sepisovati smlouvy, listiny o právních jednáních, poslední vůle atd., kteréžto listiny byly zákonem za veřejné prohlášeny.“

¹⁹¹ Zdeňka Hledíková, Jan Janák, Jan Dobeš, *Dějiny*, s. 318.

Anton rytíř Schmerling¹⁹² se zasloužil o přípravu a o vydání nové právní úpravy notářství (císařský patent č. 366/1850 ř. z.).¹⁹³ Tato úprava obsahovala ustanovení, na jehož základě mohl být vklad do veřejných knih učiněn pouze notářským spisem¹⁹⁴ nebo autentickým vyhotovením. Notáři nadále mohli ověřovat pravost podpisů, datum listin a správnost předpisů a překladů. Dále byli určeni jako soudní komisaři v řízení např. o pozůstalosti. Citovaný notářský řád obsahoval i podrobná ustanovení o právech a povinnostech notáře, zvláštní kapitola se věnovala i tarifu, který určoval výši odměny za vykonané služby.

Avšak již roku 1852 se objevily návrhy na zrušení notářství.¹⁹⁵ Proto vznikl nový notářský řád č. 94/1855 ř. z., jehož úkolem bylo zlepšení postavení notářů a pozvednutí zájmů jejich klientů.¹⁹⁶ V sídle každého soudu první instance byl zřízen notářský archiv, který shromažďoval spisy a pečeti v té době už nečinných či zemřelých notářů.¹⁹⁷

Notářské komory¹⁹⁸ měly zajišťovat chod samosprávy. K hlavním úkolům komory patřila péče o čest a důstojnost notářského stavu, organizace úřadů, právo činit návrhy legislativních předpisů, povolovat nepřítomnost notáře v úřadě, apod. Komora mimo jiné vedla i seznamy notářů a notářských praktikantů. Avšak komora nebyla jediným kontrolním orgánem. Notáři totiž podléhali i kontrolám prováděným státní mocí pro-

¹⁹² Anton rytíř von Schmerling (1805-1893) vystudoval na univerzitě ve Vídni práva. Poté byl zvolen jako poslanec dolnorakouského sněmu a posléze byl činný v téže funkci na frankfurtském sněmu. Dne 29. července 1849 převzal po Alexanderu Bachovi ministerstvo spravedlnosti a z titulu této funkce provedl reorganizaci soudů. Roku 1860 byl jmenován státním ministrem a vypracoval návrh nové rakouské ústavy (vydaná 26. února 1861), která se nesetkala s pozitivními ohlasy. Od roku 1865 působil jako prezident nejvyššího soudního dvora.

¹⁹³ Nový notářský řád vybudovaný po francouzském vzoru byl zaveden s platností pro Čechy, Moravu, Slezsko, Horní a Dolní Rakousy, Solnohradsko, Štýrsko, Korutany, Kraňsko, Gorici, Gradišku, Istrii, území města Terstu, Tyroly a Vorarlbersko.

¹⁹⁴ V ustanovení § 1 zákona č. 76/1871 ř. z., určovalo, u kterých soukromoprávních úkonů byla povinná forma notářského zápisu, neboť nedodržení zákonem požadované formy znamenalo neplatnost těchto smluv a právních jednání. Jednalo se zejména o následující typy smluv: smlouvy svatební, tržové, směnné, smlouvy o doživotním důchodu, smlouvy o zápůjčku, které byly uzavřené mezi manželi, a také veškeré listiny o právních jednáních mezi živými, které činily osoby slepé, hluché, které nedovedly číst, psát, nebo byly němé, pokud uzavíraly právní jednání za svou osobu.

¹⁹⁵ Jiří Brázda a kol., *Notářství*, s. 43.

¹⁹⁶ Proto notáři požadovali přesné vymezení působnosti tří justičních složek – soudu, advokacie a notářství – což mělo zajistit, aby notářům výlučně připadla pravomoc osvědčovat listiny. Přesné vymezení funkcí jednotlivých justičních složek (Michal Skřejpek a kol., *Právnícký stav*, s. 165-166.).

¹⁹⁷ Náležitosti organizace notářského archivu, jeho správu, personální obsazení aj. stanovila hlava IX. notářského řádu z roku 1871.

¹⁹⁸ Komory byly zřizovány v sídlech soudů první instance, pokud pro něj bylo vypsáno alespoň patnáct úředních míst. Podle sídla svého notářského úřadu náležel notář příslušné komoře. Tam, kde neexistovala, vykonával její funkci sborový soud první stolice. Postupně docházelo k omezování počtu notářských komor – roku 1878 jich na českém území fungovalo 10, roku 1906 už jen 6. Jediná komora pro Čechy se sídlem v Praze fungovala až na základě zákona č. 138/1946, notářská komora pro Moravu byla v Brně.

střednictvím sborových soudů první stolice, vrchních zemských soudů a samozřejmě i ministra spravedlnosti. Disciplinární tresty, které stíhaly porušení povinností, a pořádkové tresty za chování, jež způsobovalo újmu důstojnosti notářského stavu, byly následující – písemná důtka, peněžitá pokuta, pozastavení výkonu úřadu až na jeden rok či dokonce odvolání notáře z funkce.¹⁹⁹

V roce 1867 byla založena Jednota notářů v království Českém,²⁰⁰ jejímž cílem bylo, „aby pomáhala vědeckému vzdělávání se členů v jejich oboru, aby docílila stejnosti ve vykonávání prací a aby přispívala ku zvelebení všeobecných zájmů povolání notářského, pokud účelů těch nemá dosahovati komora notářská.“ Členem této Jednoty se mohl stát každý notář s úředním sídlem v Čechách a každý notářský praktikant ze seznamu České notářské komory. Dalším významným sdružením byl Spolek notářů pro království české.²⁰¹

Do roku 1858 se datuje vznik „Spolku pro vdovy a sirotky notářů v království Českém,“ kterému předsedal JUDr. Václav Bělský.²⁰² Hlavním cílem zmíněného spolku se stalo hmotné zaopatření pro rodiny zemřelých notářů.

Nejvýznamnějším obdobím pro vývoj notářství byla léta pro roce 1871, kdy byl přijat nový notářský řád (č. 75/1871 ř. z.).²⁰³ Citovaný řád stál na principu numerus clausus a přístup do notářského stavu tedy nebyl otevřený. Notářem mohla být pouze osoba splňující předepsané podmínky, kterou do úřadu jmenoval ministr spravedlnosti, v jehož kompetenci se také nacházelo určení počtu notářských míst a jejich sídel. Dobová norma definovala notáře jako správce státního úřadu notářství (císařský královský

¹⁹⁹ Disciplinární tresty uděloval vrchní zemský soud podle zákona č. 46/1868 ř. z., o vykonávání kázně nad soudními úředníky. Pořádkové tresty (upomenutí, písemná důtka) byly v kompetenci příslušné notářské komory.

²⁰⁰ Iniciátorem vzniku byl c.k. notář v Praze JUDr. Jaroslav Rilke (Ad Notam, Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v České republice, Praha 2003, s. 8.).

²⁰¹ Tento dobrovolný spolek byl založen roku 1871 a později (1881) se sloučil ve Spolek rakouských notářů. Po vzniku samostatného Československa se přetvořil ve Spolek československých notářů, který se dne 19. prosince 1918 na valné hromadě usnesl na vydávání časopisu České právo.

²⁰² Václav Bělský (1818-1878) vystudoval práva v Praze a působil zde jako c. k. notář. Roku 1863 byl zvolen do úřadu purkmistra města Prahy. Za četné zásluhy obdržel od císaře nejprve Leopoldův řád a později byl povýšen do rytířského stavu.

²⁰³ Notářský řád č. 75/1871 ř. z. byl zaveden zákonem ze dne 25. července 1871 a účinnosti nabyl dnem 1. listopadu 1871. Současně s notářským řádem došlo k vyhlášení zákona č. 76/1871 ř. z., který vymezoval právní jednání, u nichž se vyžadovala forma notářského zápisu, a který tak zajišťoval opodstatněnou existenci notářství.

notář), ale nikoli jako státního zaměstnance.²⁰⁴ Označovala tak notáře za veřejného úředníka, jemuž stát (císař) svěřoval vymezené kompetence a k jejichž realizaci na něho přenesl část svého majestátu. Přesto však platilo, stal-li se někdo notářem, stal se jím „...ne z touhy materiální, neboť nebyvalo povolání notářské závidění hodné, [ale] stal se jím proto, poněvadž byl přesvědčen, že notář jest nástrojem míru v právu soukromém, že jest to pravý přítel a rádce lidu a prostředník mezi stranami, jehož úkolem je zabezpečovati klidný vývoj soukromoprávních poměrů a ve shodné vůli stran, zamezovati tím disharmonii práva, jevící se ve střetnutí různých nároků a docilovati tak dobrovolně a bez nátlaku upevnění vzájemných práv stran, klidu, pořádku, míru a naprosté spravedlnosti.“²⁰⁵ Na Slovensku a Podkarpatské Rusi upravoval činnosti notářů uherský právní předpis (zákonný článek XXXIV. z roku 1874).²⁰⁶

Výlučná působnost notáře pak zahrnovala sepisování veřejných listin především o právních jednáních, pro která byla povinná forma notářského spisu. Dále brali listiny i hmotné věci do úschovy, atd. V těchto úkolech byli notáři nezastupitelní. V další činnosti si notáři konkurovali se soudy (sepisování posledních vůlí, ověřování podpisů a opisů,...) a jinde zase s advokáty (např. při zastupování ve věcech nesporných, ale i sporných u okresních soudů, pokud tam nebyli alespoň dva advokáti). Z notářského řádu byl patrný i fakt, že výkon notářského úřadu byl neslučitelný s jakýmkoli placeným státním úřadem (výjimku tvořilo pouze učitelství). Mezi notářské povinnosti patřil i požadavek zachovávat poctivost, čest a důstojnost stavu, a tudíž bylo notářům zakázáno provozovat zaměstnání, které by se s tímto požadavkem neslučovalo.²⁰⁷ Notář ale mohl vykonávat funkce v samosprávě bez ohledu na to, zda byly placené či nikoli, a také směl pracovat v neplacených státních úřadech.

Rokem 1871 započala v dějinách českého notářství etapa, kterou můžeme charakterizovat jako počátek dobývání odpovídajících pozic a jejímž vyvrcholením ve 20. letech 20. století byla skutečnost, že se notáři dočkali zaslouženého uznání.

²⁰⁴ Notáři nebyli státními zaměstnanci, neboť neměli nárok na plat a výslužné ze státní pokladny, což jinak patřilo k typickým nárokům právě státních zaměstnanců (Michal Skřejpek a kol., *Právníký stav*, s. 166.).

²⁰⁵ Ad Notam, Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v České republice, Praha 2003, s. 9.

²⁰⁶ Jiří Brázda a kol., *Notářství*, s. 47.

²⁰⁷ Nepřípustné proto pro notáře bylo, aby provozoval kupecké obchody, burzovní spekulace a aby naku-
poval a prodával pohledávky.

A to nejen jako příslušníci významného a potřebného právního stavu, ale také jako důležití odborníci a politické osobnosti hrající velkou roli v českém státě.

Další úpravy se notářský řád dočkal až roku 1912. Tato novelizace se však nese- tkala ze strany notářů s vřelým přijetím.²⁰⁸

6.3. Československé notářství (1918-1938)

Recepční normou byl převzat i notářský řád, takže ani po vzniku Československa v roce 1918 nedošlo v notářství k zásadním změnám.²⁰⁹

Od roku 1919 byl vydáván český stavovský notářský časopis *České právo*,²¹⁰ v němž se odrazila i spokojenost s postavením notářství: „Po tvrdých kamenných stup- ních pozvolného pronikání dospěl právní vývoj k uznání veřejného osvědčování jako nepostradatelného činitele v životě právním.“²¹¹

Přehled o počtu notářů a notářských míst byl pravidelně uveřejňován ve věstníku ministerstva spravedlnosti. Tady se nacházel celkový počet systematizovaných míst, počet míst skutečně obsazených (i s údajem, od kdy zde notář vykonával svůj úřad) a počet notářů každoročně jmenovaných v celém Předlitavsku (i v jednotlivých zemích a v obvodech jednotlivých komor).²¹² Věstník sloužil také k vyhlášení konkurzů na uprázdněná místa, oznamoval zřízení nových míst, atd.

Pokusy novelizovat stávající notářský řád se objevily již roku 1919. Od této doby se shromažďovaly připomínky notářského stavu, které měly být vzaty v potaz. Avšak návrh na změnu notářského řádu vypracovaný roku 1924 vyvolal spíše negativní ode- zvu, a proto k jeho přijetí nedošlo. Změny v původních rakouských a uherských předpi-

²⁰⁸ Návrh nové úpravy se připravoval za aktivního podílu zástupců notářských komor už od roku 1910. Výsledný produkt zhodnotil JUDr. Jaroslav Čulík, prezident pražské notářské komory, slovy: „Připadá tak celý ten novoroční dar vládnímu stavu notářskému učiněný jako málo záživná, tenkou vrstvou cuk- ru potažená cukrovinka z tvrdého dragantu v lesklém staniolu pečlivě zabalená.“ (Ad Notam, Jubilejní číslo k desátému výročí obnovy notářství v České republice, Praha 2003, s. 11.).

²⁰⁹ Všichni notáři, jmenovaní během trvání mocnářství pro území Československé republiky, byli podle čl. 5 zákona č. 155/1919 Sb. z. a n. povinni do jednoho měsíce od účinnosti zákona (přiját dne 18. března 1919) vykonat přísahu Československé republiky.

²¹⁰ Časopis *České právo* vycházel s přestávkami až do roku 1947. Našla se zde kromě obsáhlých tematic- kých pojednání a rozprav i oznámení o uvolněných místech, denní zprávy a anotace odborných publi- kací.

²¹¹ Karel Batěk, *Úvodní slovo*, *České právo* 3, Praha 1919, s. 6.

²¹² Počet notářských úřadů na území Předlitavska se v Čechách pohyboval zhruba kolem 245-250, na Moravě 91-94, ve Slezsku 26. Každoročně vycházel i společný seznam notářů a advokátů v celém Předlitavsku, který vydávalo ministerstvo spravedlnosti (Ad Notam, Jubilejní číslo k desátému výročí obnovy notářství v České republice, Praha 2003, s. 12.).

sech přinesl zejména zákon č. 155/1919 Sb. z. a n., jenž upravoval podobu notářské pečeti a pozměnil notářskou přísahu, aby odpovídala vzniku samostatného československého státu.

V roce 1920 byla zřízená jediná notářská komora pro Slovensko – jejím sídlem se stala Bratislava. Nadále bylo zapotřebí sjednotit sazby za vykonané notářské úkony. Z toho důvodu došlo v roce 1923 k vydání vládního nařízení, na jehož základě se sjednotily notářské taxy na území celého státu.²¹³

Notářství patřilo stejně jako advokacie mezi tzv. svobodná povolání, notáři byli tudíž povinni jako všichni soukromí podnikatelé vést řádné účetnictví svých kanceláří. „Není třeba zmiňovati se o tom, že bez účetnictví se žádná advokátní nebo notářská kancelář nemůže obejít. Ve většině kanceláří se dosud účtuje jednoduchým účetnictvím. Základem něhož je pokladní deník, který je doplněn druhou účetní knihou, kterou je kniha úvěrní – saldokonto.“²¹⁴ Jako svobodné povolání bylo notářství zrušeno po roce 1948.

Notářský řád č. 75/1871 ř. z. platil tedy nejen v období první republiky, ale až do roku 1949,²¹⁵ kdy byl zákonem č. 201/1949 Sb. z. a n. ze dne 14. června téhož roku zrušen.²¹⁶

6.4. Notářství ve Strakoncích

Přestože archivní materiály pro výzkum notářství ve Strakoncích prakticky neexistují, je možné si vytvořit obraz typického venkovského notáře. Na malém městě, kterým Strakonice ve sledovaném období zcela jistě byly, pocházel notář ze střední vrstvy obyvatelstva (mohl být synem malého podnikatele nebo pocházet ze statku). Stejně jako představitelé advokacie se i notáři zapojovali do společenského života ve městě, kde působili. Z toho, že se nedochovaly prakticky žádné materiály o notářích ve Strakoncích, si dovolím usuzovat na jejich „pouze“ regionální význam.

Nejtypičtější náplní notářské praxe na venkově bylo sepisování různých typů smluv a pořizování závětí. Notářova činnost tak zcela věrně kopírovala ubíhající život

²¹³ Michal Skřejpek a kol., *Právníký stav*, s. 174.

²¹⁴ Jaroslav Hýbl, *Advokátní a notářské účetnictví*, Praha 1940, s. 5-7.

²¹⁵ Karel Malý a kol., *Dějiny*, s. 270-271.

²¹⁶ Jiří Brázda a kol., *Notářství*, s. 48.

obyvatel daného regionu. Z toho vyplývá, že poté, co sepsal svatební či manželskou smlouvu, mohl se s tímž klientem setkat při vyhotovování kupní nebo darovací smlouvy, popřípadě se v neposlední řadě potkali nad vypracováním klientovy závěti.

Zástupců notářského stavu ve Strakonících nebylo mnoho. V období Rakouska-Uherska zde byli činní pravděpodobně pouze dva notáři a v éře první republiky dokonce pouze jeden zástupce této právnické profese.

6.4.1. Období 1850-1918

V této době pracoval **Dominik Arnold** jako c. k. notář u okresního soudu ve Strakonících již v květnu 1872, protože právě z této doby je dochována kupní smlouva, jejíž sepsání provedl.²¹⁷ A také zde s jistotou v letech 1875-1880 působil c. k. notář **Josef Wotýpka**, kdy jeho přítomnost dosvědčuje několik kvitancí,²¹⁸ na nichž je otištěno notářské razítko s jeho jménem a povoláním.²¹⁹

6.4.2. Období první republiky (1918-1938)

Pro období první republiky je znám dokonce pouze jediný notář, který v této době ve Strakonících vykonával svoji praxi. Byl jím **Karel Velkoborský**, jehož jméno zmiňuje několik pramenů.²²⁰ Doklady o jeho činnosti se nedochovaly.

²¹⁷ SOKA Strakonice, AM Strakonice, kart. 115.

²¹⁸ Kvitance je písemné potvrzení od věřitele, že dlužník zaplatil dluh. Aby byla kvitance úplná musí v ní být uvedené jméno dlužníka i jméno věřitele, místo, čas a předmět dluhu. Samozřejmě musí být podepsána věřitelem či jeho zmocněncem.

²¹⁹ Tamtéž, kart. 136.

²²⁰ Jeho existenci dokládá SOKA Strakonice, Notářství Strakonice 1851-1929, kart. 1.; a tzv. *Batovcův almanach*, Praha 1930, s. 374.

7. Závěr

Práce se zabývá dějinami soudnictví, advokacie a notářství v letech 1850-1938, tedy v době od vzniku soustavy okresních soudů, přes dualismus Rakouska-Uherska, vznik Československa až po vývoj v meziválečné éře. Historii jednotlivých právních odvětví v tomto období zkoumá z pohledu regionálních dějin ve městě Strakonice, nevelkém okresním městě v jihozápadních Čechách. Moje bakalářská práce je postavena na studiu dobové literatury, vydaných i dosud nevydaných archivních pramenů. Seznámení s těmito archivními materiály mi umožnilo získat nejen poměrně přesnou představu o situaci ve sledovaných právních odvětvích ve Strakonicích, ale i nahlédnout do života regionu v této době.

Cílem předkládané práce bylo přispět alespoň z malé části k naplnění záměru, jehož koncepce byla předložena na III. sjezdu československých právníků v Praze v roce 1928. Ten žádal vytvoření úplných dějin právních povolání v naší zemi. Proto doufám, že se mi částečně podařilo přispět k poznání všech tří právnických oborů v dosud – z tohoto pohledu - nezpracovaném regionu.

Se vznikem samostatného československého státu v roce 1918 nenastala v právním řádu žádná dramatická změna. V důsledku přijetí recepční normy, prvního zákona Československé republiky, byl převzat stávající právní řád. Právní kontinuita tak zůstala zachována a bylo možné pokračovat v osvědčeném a poměrně moderním právním řádu, který umožňoval řádný výkon advokacie v notářství a soudnictví. Počáteční léta po vzniku Československa lze charakterizovat jako stabilní právní prostředí srovnatelné s okolními evropskými státy.

Tento obecný vývoj se rovněž promítl i do regionálního dění, jak to dokládá osud advokátů, notářů a soudců působících ve Strakonicích, kteří vykonávali tzv. venkovskou praxi. Pro niž byl charakteristický omezený počet právnicky vzdělaných osob, které často spojovala nejen profese, ale i rodinné vazby.

Ve veřejném i kulturním životě ve Strakonicích hráli soudci, notáři a zejména advokáti velmi významnou roli.

Seznam pramenů a literatury

Prameny nevydané:

Státní okresní archiv Strakonice:

Fond Archiv města Strakonice

Fond Notářství Strakonice (1851-1929)

Fond Okresní soud Strakonice (1850-1950)

Fond Rodinný archiv Fikarů (1822-1923)

Prameny vydané:

Batovcův almanach, Praha 1930

Konkrétní status personálu soudů a státních zastupitelstev v obvodu vrchního soudu v Praze I-II, Praha 1930

Periodika:

Ad Notam 2003

České právo 1919

Historický obzor 1994, 1995

Národní listy 1871, 1876

Právněhistorické studie 1993, 1997

Středočeský sborník historický 1995

Úřední věstník advokátní komory v Čechách 1933

Literatura

BALÍK, Stanislav, *Minulost, přítomnost a perspektivy advokacie*, Plzeň 1998.

BALÍK, Stanislav, *Advokacie včera a dnes*, Plzeň 2000.

BALÍK, Stanislav, *Ke tradici porotního soudnictví v českých zemích*, Historický obzor 5, 1994.

BALÍK, Stanislav, *Ke stavu zpracování dějin advokacie v českých zemích*, Historický obzor 11, 1995; 12, 1995.

BALÍK, Stanislav, *Česká advokacie ve světle právních předpisů z let 1868 – 1914 a jejich dobového výkladu*, Právněhistorické studie 33, 1993.

BALÍK, Stanislav, *Právní předpisy o advokacii v Čechách v letech 1918 – 1938 a jejich dobová interpretace*, Právněhistorické studie 34, 1997.

BRÁZDA, Jiří, *Notářství, jeho vývoj, organizace a pravomoc*, Praha 1979.

BROKLOVÁ, Eva, *Československá demokracie (politický systém ČSR 1918 – 1938)*, Praha 1992.

CIBULKA, Pavel, *K vývoji předlitavského politického systému v letech 1849-1918*, Středočeský sborník historický 21, 1995.

GERLOCH, Aleš – HŘEBEJK, Jiří – ZOUBEK, Vladimír, *Ústavní systém České republiky*, Praha 1994.

HARTMANN, Antonín, *Služba u okresních soudů*, Mladá Boleslav 1902.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, Praha 2007.

HÝBL, Jaroslav, *Advokátní a notářské účetnictví*, Praha 1940.

KLIMEK, Antonín, *Říjen 1918 – Vznik Československa*, Praha 1998.

KOBER, Jan, *Advokacie v českých zemích v letech 1848 – 1994*, Praha 1994.

KOLEKTIV, *Historický lexikon obcí České republiky 1869-2005*, Praha 2005.

KUCHTA, Josef – SCHELLE, Karel, *Státní zastupitelství*, Zlín 1994.

KVĚT, Karel, *Advokacie, knihovna Politika*, Praha 1938.

MALÝ, Karel, *České právo v minulosti*, Praha 1995.

MALÝ, Karel a kol., *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, Praha 1997.

MOKRÝ, Antonín – JINDŘICH, Miloslav – WAWERKA, Karel, *Notářský řád a předpisy související*, Praha 1995.

PLUND, Otakar, *Organizace justice a prokuratury*, Praha 1974.

SCHELLE, Karel, *Dokumenty z ústavních a správních dějin první československé republiky I*, Brno 1994.

SCHELLE, Karel, *Kapitoly z dějin státní správy*, Brno 1992.

SCHELLE, Karel a kol., *Základy veřejného práva*, Brno 1993.

SCHELLEOVÁ, Ilona, *Advokacie*, Zlín 1994.

SCHELLEOVÁ, Ilona, *Organizace a činnost notářství*, Brno 1993.

SCHELLEOVÁ, Ilona – SCHELLE, Karel a kol., *Soudnictví (historie, současnost, perspektivy)*, Praha 2004.

SKŘEJPEK, Michal a kol., *Právníkový stav a právníkové profese v minulosti*, Praha 2007.

STAVINOHOVÁ, Jaruška, *Občanské právo procesní (řízení nalézací)*, Brno 1998.

TARABRIN, Evžen, *Nástin vývoje advokacie v zemích koruny české (XIII. – XVIII. století)*, Praha 1936.

VLČEK, Eduard – SCHELLE, Karel, *Právní dějiny III., Státy střední a východní Evropy*, Brno 1998.

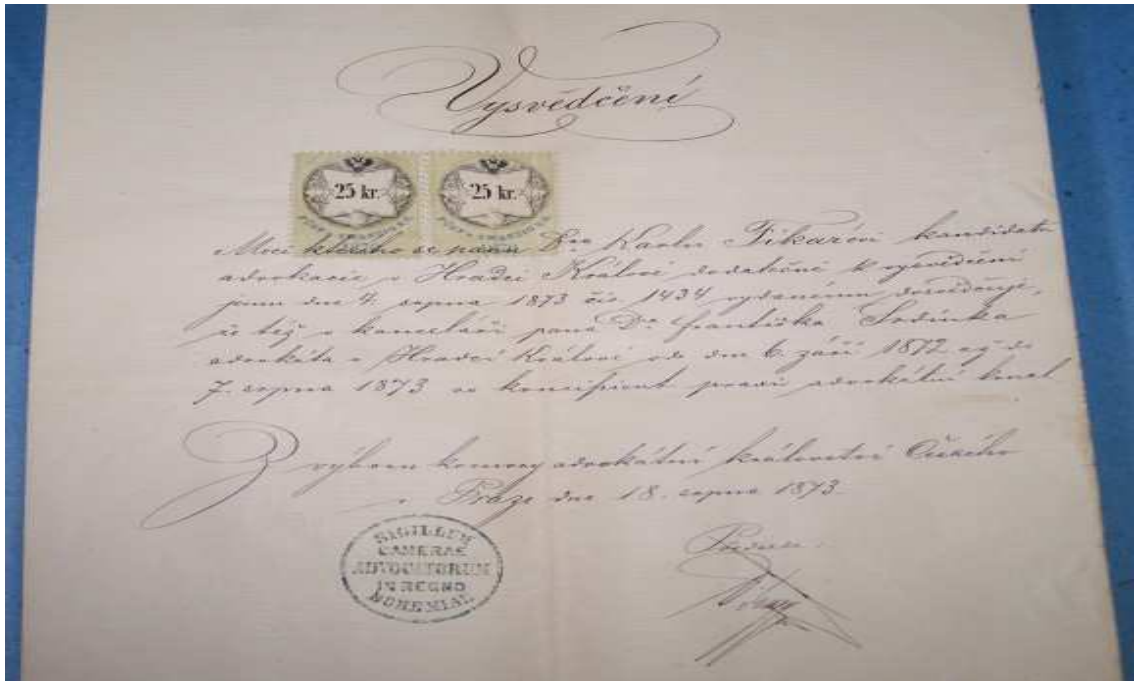
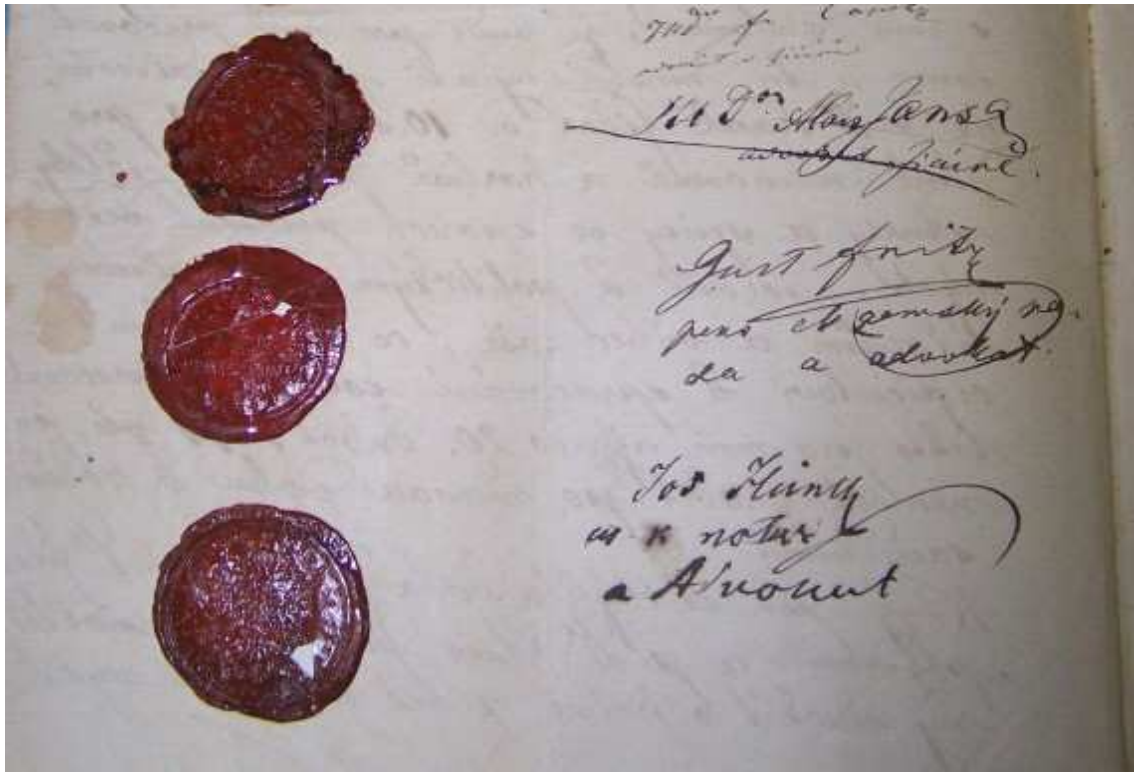
Seznam příloh

- 1) Absolventský diplom Karla Fikara, který dokládá jeho právnické vzdělání, je součástí fondu SOkA Strakonice, Rodinný archiv, inv. č. 52, sign. I 1, kart. 2.
- 2) Vysvědčení vydané pro Karla Fikara o absolvování povinné advokátní praxe SOkA Strakonice, Rodinný archiv, inv. č. 53, sign. I 2, kart. 2.
- 3) Potvrzení, které dokládá, že byl Karel Fikar zapsán do seznamu tuzemských advokátů se sídlem v Rychnově nad Kněžnou SOkA Strakonice, Rodinný archiv, inv. č. 54, sign. I 3, kart. 2.
- 4) Dlužní list vydaný Augustinem Fikarem SOkA Strakonice, Rodinný archiv, inv. č. 37, sign. I 6, kart. 2.
- 5) Legitimace posluchače Karlo-Ferdinandovy univerzity, která dokládá studium Miroslava Fikara SOkA Strakonice, Rodinný archiv, inv. č. 42, sign. I 1, kart. 2.
- 6) Doklad o výstupu Miroslava Fikara z advokátní kanceláře svého otce SOkA Strakonice, Rodinný archiv, inv. č. 40, sign. VI 1, kart. 2.
- 7) Fotografie Miroslava Fikara SOkA Strakonice, Rodinný archiv, inv. č. 51, sign. V 1, kart. 2.
- 8) Notářská razítka, která dokládají činnost Dominika Arnolda a Josefa Wotýpky ve Strakonících SOkA Strakonice, AM Strakonice, kart. 115.

Přílohy

Obrázek č. 1 absolventský list Karla Fikara

Obrázek č. 2 vysvědčení o absolvované praxi

L. č. 2724.

Blahorodnému pánu
pánu
JUD. Karlu Fikurovi

advokátů v Rychnově n. L.

Vyřízení žádosti Vaší ze dne 21. prosince
1874 č. 2724 vpsán jste do seznamu
suzemských advokátů v sídlem v
Rychnově nad Kněžnou
Spolu storgeje se Vám, že jste zálohový po-
platky pr. Pěsct xp. v kolikovních známkách
zapravil, a insadní poplatky pr. 3 pl. 50w složil,
jakž i příjmeck tře komise nadruhé púlltěk roku 1874
pr. 7. akabých rfm.

M. Přílohy Vaší žádosti odA-ml se Vám prací.

Z výboru advokátské komory království
českého.

V Praze dne 21. prosince 1874.

Předseda:
M. R. U. y

Obrázek č. 3 potvrzení o zápisu do seznamu advokátů

JUDr. Aug. Fikar,
zemský advokát a obhajce u věcech trestních ve Strakoncích.

Dlužní list.

Zaplaceno

My korespondent
a podnikatel *Herandova*, *gumovník* v *Vilho*
Šturc

doznávám, že námi p. *JUDr. Augustin Fikar*, *advokát* a *notář* zapsal
a hotovými vyplatil obnos *300 k.* t. j. *tri sta* *slatých*
rako. miny.

Potvrzuji příjem celé zápůjčky a zavazujeme se rukou společnou a ne-
dílňou:

1. Z ní ode dne vyplacení platiti ročně 6% úroky beze srážky daně
z příjmů neb jakékoliv jiné daně. — Úroky za dobu ode dne vyplacení zápůjčky do
konce běžícího půletí t. j. do *30. srpna 1893* ihned *mesíc*
minuti zaplatíme. Další úroky platiti budeme
vždy v půletních v před jdoucích lhůtách a sice 1. ledna a 1. července každého roku
za následků ustanovení § 195. cís. nař. ode dne 9. srpna 1854 č. 208 f. z. t. j. ne
zaplatíme-li v ustanovených lhůtách řádně úroky, jest celý nedoplačený dluh ihned be-
výpovědi splatný.

2. Z úroků nezaplacených v době jich splatnosti platiti 6% úroky z prodlen

s. zapsal po valné shromáždění
upřesně platiti.

Obrázek č. 4 dlužní list

Obrázek č. 5 studentská legitimace Miroslava Fikara

Advokátní komora
v Praze.
Čís. 1662.

V Praze, dne 25. února 1923.

Panu
JUDru. Augustinu Fikarovi,
advokátu

veštráckých.

K oznámení Voňemu,
sem
dne 21. února 1923 čísl. 1662 podanému, zaznamenalo se
v seznamu kandidátů advokacie, že pan
JUDr. Miroslav Fikar
vstoupil — vystoupil — dnem 20. února 1923 s Vaší kanceláře.

Z výboru advokátní komory v Praze.

President:
[Signature]

Obrázek č. 6 potvrzení o výstupu z advokátní kanceláře

Obrázek č. 7 fotografie Miroslava Fikara

Obrázek č. 8 notářská razítka